

Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt

Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt

Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov

P. b. b.

LETNIK XXXI.

CELOVEC, PETEK, 30. JULIJ 1976

ŠTEV. 31 (1772)

PORAST MOČI IN VPLIVA

velikonemškega nacionalnega šovinizma v Avstriji pomeni nevarnost za ohranitev miru v Evropi

Ob 35. obletnici vstaje slovenskega naroda so bile prejšnji teden v številnih krajih Slovenije spominske prireditve in svečanosti, na katerih so se spominjali dogodkov med zadnjo vojno, ko je fašizem tudi slovenski narod obsodil na smrt. Predvsem pa je spomin veljal junškemu upor, ko se je slovensko ljudstvo skupaj z vsemi jugoslovanskimi narodi in svobodoljubnimi narodi Evrope v nepopisnem junaštvu uprlo nasilju ter si z nadčloveškimi napori izbojevalo svobodo.

Osrednja prireditev je bila v Dražgošah, kjer so odkrili spomenik zgodovinski dražgoški bitki, „ki je imela izredno velik pomen in neprecenljive posledice za razvoj narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem, neposredno v tistem času pa zlasti za usodo slovenskega ljudstva ne samo Gorenjske ampak tudi slovenske Štajerske in Koroške“.

Tako je v slavnostnem govoru poudaril predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher, ki je najprej spomnil, kako so nacisti takoj po okupaciji Jugoslavije z množičnim izseljevanjem na Gorenjskem, Štajerskem in Koroškem začeli uresničevati velikonemške nacionalistične cilje. Dokončno uresničitev teh ciljev je preprečila vstaja slovenskega ljudstva, ki je s svojim junaškim bojem razbilo sloves o nepremagljivosti nemške vojske. Takrat je bila legendarna bitka v Dražgošah po svojem obsegu in trajanju edinstvena bitka v tistem času v okupirani Evropi.

Predsednik Kraigher je obširno spregovoril tudi k najnovejšemu položaju slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji, ki je nastal po izglasovanju protimanjšinskih zakonov, „ki pomenijo poskus revizije državne pogodbe in enostranski diktat večine“. Dejal je, da je vso javnost v Sloveniji in Jugoslaviji zanimal val ogorčenja in protestov, pa tudi izrazov podpore boju obeh manjšin.

„Če smo danes priče neizbežnemu poslabšanju odnosov med Jugoslavijo in Avstrijo, je temu krivo oživiljanje velikonemškega nacionalnega šovinizma v Avstriji, zlasti na Koroškem in Štajerskem, ter stalno popuščanje pritiskom teh sil,“ je poudaril predsednik Kraigher. „Govorimo ni naključje, da te sile oživljajo prav v Avstriji, zlasti na Koroškem in Štajerskem, medtem ko se na tleh ZR Nemčije in drugje v nemško govorečem delu Evrope z njimi opajajo le še ostanki nacistične desnice. Naj prav ob tej priložnosti posebej poudarim porast moči in vpliva velikonemškega nacionalnega šovinizma v Avstriji, torej sil, ki so svoj zgodovinski poraz doživele v drugi svetovni vojni in ki zaradi svoje družbene prirode težijo k reviziji državne pogodbe ter nasprotujejo izboljševanju odnosov med našima državama. Zato ni odveč, če se spomnimo, kako je avstrijski velikonemški nacionalni šovinizem posebej na Koroškem in Štajerskem bil nerazdvojnno povezan z nacizmom, kako je leta slu-

žil pripravam na okupacijo in eksploatacijo Balkana, o čemer obstajajo danes številni dokumenti o delu tako imenovanih raziskovalnih centrov v Celovcu, Gradcu in na Dunaju v času tik pred drugo svetovno vojno. Ni čuda, da taki ljudje niso hoteli in da nečijo izpustiti iz rok arhivska in druga zgodovinska gradiva, ki bi jih morali po obstoječih sporazumih že zdavnaj izročiti Jugoslaviji.“

Ko je govoril o današnjem oživiljanju neonacistične dejavnosti na Koroškem, je predsednik Kraigher naglasil: „O ponovnem oživiljanju teh sil iz nedavne preteklosti pričajo tako imenovana ‚brambovska‘ zborovanja ob naši meji, skupaj s proslulimi pripadniki SS enot in dru-

ge kampanje Heimadtdiensta, v katerem so organizirani tudi direktni nasledniki nacistične preteklosti. Njihovo kampanjo tako imenovanega ‚prastrahu‘ jemljejo žal celo ugledne avstrijske politične osebnosti kot izhodišče svoje politike. Dejstvo, da so jugoslovanske oborožene sile kot del sil antihitlerjevske koalicije osvobodile izpod nacizma tudi posamezne dele današnje Avstrije, se skuša prikazati kot invazijo okupatorjev. Pri tem seveda molčijo o tem, kdo je na tej narodnostni meji stoletja posegal po tujem ozemlju in imovini ter kdo je v zadnji vojni bil napadalec in okupator.“

„Takšna fikcija in oživiljanje v Avstriji z zločini obremenjenih sil hitlerjevske preteklosti so očitno potrebne samo silam, ki nočejo razumevanja ter prijateljskega sodelovanja med Avstrijo in Jugoslavijo in ki jim ni pri srcu utrjevanje sil miru v Evropi in v svetu,“ je dejal predsednik Kraigher. „Ljudje, ki so v še ne tako oddaljeni preteklosti bili kaj hitro pripravljeni odreči se Avstriji in demokraciji, ustvarjajo že danes na Koroškem proti manjšini v imenu nekakšne demokratske večine zastraševalno ozračje, v katerem vsakega narodno zavednega Slovenca označujejo kot ‚ekstremista‘ in nelojalnega avstrijskega državljana. Ciljem takšnih kampanj so zelo blizu tudi stališča, ki

(Dalje na 8. strani)

Jugoslavija vztraja pri svojih stališčih glede manjšinskega vprašanja in izpolnjevanja avstrijske državne pogodbe

Prejšnji petek je pomočnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve SFR Jugoslavije Nikola Miličević poklical veleposlanika republike Avstrije v Beogradu dr. Alexandra Otta. Izročil mu je noto jugoslovanske vlade, ki ponovno potrjuje stališča, izražena v izjavi zveznega izvršnega sveta z dne 12. julija 1976 in v spomenici. Kakor znano, je jugoslovanska vlada v teh dokumentih ocenila zakon o narodnostnih skupinah in novelirani zakon o popisu prebivalstva kot kršitev državne pogodbe in poskus njene enostranske revizije.

Pri teh stališčih ostaja jugoslovanska vlada tudi po nedavnem obisku dr. Willibalda Pahra v Beogradu, ki je kot osebni odposlanec kanclerja Kreiskoga imel nalogo, da jugoslovanskim predstavnikom „pojasni“ podrobnosti najnovejših manjšinskih (ali bolje: protimanjšinskih) ukrepov in jih „prepriča“ o pravilnosti in celo vzornosti avstrijske manjšinske politike. Dr. Pahr, ki bo po vsej verjetnosti letos jeseni postal novi zunanji minister, je sam priznal polom svojega poslanstva v Beogradu. Zlasti pa zadnja nota jugoslovanske vlade dokazuje, da so minili časi, ko so v svetu verovali lepim izjavam in spreobračanjem besed avstrijskih predstavnikov; danes se politika Avstrije ocenjuje in ceni le še po dejanjih.

Resnico o Avstriji je treba povedati tudi v OZN

V okviru proslav ob dnevu vstaje slovenskega naroda je bila zadnja nedelja velika prireditev tudi na vrhu Nanosa, kjer so odkrili spomenik junaškemu sinu Primorske — narodnemu heroju Janku Premrlu-Vojku. Slavnostni govornik je bil predsednik skupščine SR Slovenije dr. Marijan Brecelj, ki je orisal prispevek primorskih Slovencev v boju proti fašizmu. Spregovoril pa je tudi o zadnjem razvoju manjšinskega vprašanja v Avstriji in v tej zvezi poudaril:

„Ko ob današnjem prazniku vstaje slovenskega naroda govorimo o naši zmagi nad fašizmom in o našem razvoju v svobodni in demokratični skupnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, se moramo spomniti tudi naših ljudi na Koroškem in Gradiščanskem. Od uradne Avstrije in vseh

vodečih predstavnikov njenega političnega življenja smo doživeli nerazumljiv udarec v obraz ne samo našim manjšinam in s tem Sloveniji in Jugoslaviji, ampak prav tako helinski konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi in njenim sklepom. Avstrija, kateri so veliki zavezniki z nami vred omogočili z državno pogodbo leta 1955 vključitev v življenje demokratične in antifašistične Evrope, je svojo ‚hvaležnost‘ razumela tako, da ne spoštuje te pogodbe in jo zavestno in s posebnim namenom, da bi prizadela Jugoslavijo, enostransko spreminja.“

Predsednik slovenske skupščine je ugotovil, da je bila s sprejetjem zakonov o štetju posebne vrste in o narodnostnih skupinah avstrijske državna pogodba prekršena, hkrati pa okrnjene manjšinske pravice koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov, katerih prihodnost bo še težja od sedanjega nezadovoljivega stanja. „V Avstriji so zmagale pronacistične in fašistične sile in avstrijska vlada je zaradi določenih svojih računov tem silam popustila. Najodločnejše protestiramo proti takemu početju in izjavljamo, da se bosta tako Slovenija kot Jugoslavija odločno zavzemali za pravice naših ljudi na Koroškem in Gradiščanskem in borili tako kot doslej proti vsakemu poizkusu oživiljanja fašizma. Državna pogodba iz leta 1955 ni izpolnjena in tako reviziranje Avstrije ne bo brez posledic na državne politične odnose Jugoslavije do nje.“

Na Bizelskem, kjer so odkrili spomenik izgnancem in borcev, pa je bil slavnostni govornik inž. Marko Bulc, član CK ZKJ in vodja slovenske delegacije v zvezi skupščini. Tudi on se je dotaknil razvoja v Avstriji, kjer „smo pričali oživiljanja velikonemškega nacionalšovinizma na samem pragu nove Jugoslavije“. O tem pričajo tako imenovana brambovska zborovanja in druge manifestacije na Koroškem, katerih se udeležujejo pripadniki proslulih Hitlerjevih enot.

Ko je govoril o najnovejših protimanjšinskih ukrepih avstrijske vlade in parlamenta, je inž. Bulc naglasil, da se v Jugoslaviji ne bodo sprijaznili z diktatom večine nad slovensko in hrvaško manjšino. „Če so v Avstriji gluhi za naša opozorila, je verjetno prav, da angažiramo več glasov, da povedo resnico, vse naše prijatelje v svetu, pa tudi Organizacijo združenih narodov!“

Uprli se bomo statistični smrti

Pred kratkim je bila Kotmarna vas, to nedeljo je št. Jakob in prihodnjo nedeljo bo Škocijan prizorišče izrazite nemško-nacionalistične in protislovenske bujske prireditve, kakršne se bodo v prihodnjih mesecih zvrstile tudi še v raznih drugih krajih dvojezičnega ozemlja. Kot prireditelji nastopajo znane organizacije, ki se odvajajo v plašč neke posebne „koroške domovinske zvestobe“; paleta udeležencev je temu primerno izredno pestra in sega od vojakov rajne avstroogrske monarhije ter „obrambnih borcev“ in plebiscitnih „zmagovalcev v nemški noči“ preko Hitlerjevih soldatov vključno članov zločinske SS, ustašev in sorodnih fašističnih skupin vse do pripadnikov današnje avstrijske vojske; namen vseh teh bojevitih bojevnih srečanj pa je: načrtno pripraviti „ozračje“ za preštevanje manjšine.

Take in sorodne dejavnosti, ki so naperjene predvsem proti slovenskemu življu in njegovim pravicam, hkrati pa tudi proti mirnemu sožitju in sploh proti demokratičnemu razvoju v deželi, so v ostrem nasprotju ne le s členom 7, marveč še posebej tudi s členom 9 državne pogodbe. Pristojne oblasti so bile že nešteto krat in ob vsakem primeru sproti opozorjene na to očitno kršenje veljavnih, z mednarodno pogodbo in z ustavo prevzetih obveznosti Avstrije. Toda odgovorni dejavniki so ostali gluhi, kakor tudi niso hoteli upoštevati upravičenih pomislekov in utemeljenih argumentov tedaj, ko so koroški Slovenci in njihovi zavezniki iz vrst večinskega naroda ter Jugoslavija kot matična država svarili pred posledicami, ki jih bo nujno imelo vsako popuščanje nemško-nacionalističnim in neonacističnim silam.

To velja še zlasti tudi v zvezi z diktatom o preštevanju, s katerim so stranke, vlada in parlament dokončno in popolnoma kapitulirali prav pred temi silami, s tem pa seveda prevzeli tudi vso odgovornost za ogromno škodo, ki so jo s svojim sramotnim ravnanjem prizadejali ugledu Avstrije v svetu, znotraj države pa one-

mogočili — kakor zdaj sami priznavajo — vsako sprejemljivo rešitev. V dunajskih krogih namreč že ugotavljajo, da je „stvar popolnoma zavožena“; priznavajo, da Jugoslavija ne more odstopiti od svojega načelnega stališča; in celo razumejo, da je za koroške Slovence možen edinole en odgovor — bojkot štetja.

Na take posledice sta osrednji slovenski organizaciji že vnaprej opozarjali znotraj države in v mednarodni javnosti. Zato tudi zdaj javno in zavestno ter s čutom odgovornosti pozivata k ustreznim akcijam z namenom, da se prepreči, da bi Avstrija svoje obveznosti iz mednarodne pogodbe izpolnjevala na podlagi rezultatov štetja, ki v danih razmerah pomeni očiten etnocid. Za akcije, s katerimi se bomo koroški Slovenci uprli statistični smrti, prevzema vodstvo vso odgovornost in poziva ljudi, naj se ne ustrašijo najrazličnejših oblik zastraševanja, pritiska in izsiljevanja; prav tako pa naj tudi ne nasedajo raznim krivim prerokom in nepravim svetovalcem, ki bodo z lepimi besedami, pa tudi s hudimi grožnjami skušali prepričevati, naj se vendar pustijo prešteti, da bodo potem deležni blagodat za vso Evropo „vzorne“ avstrijske naklonjenosti manjšinam.

Takšnim vabam se bomo lahko zoperstavili, ker vemo, kakšne morejo biti rešitve, ki so jih zahtevali in končno tudi izsilili (to na Dunaju danes že priznajo!) tisti krogi, za katere se je „Heimadtdienst“ udomačil kot nekakšen sinonim. Pri tem pa ni mišljen KHD kot organizacija, marveč je mišljena miselnost, s katero je na Koroškem zastupljena vsa politika in vse javno mnenje, miselnost, ki jo dosti bolj uspešno in prodorno kot razni Feldnerji, Sameši in podobni zastopajo in uveljavljajo Wagner, Bacher in Ferrari na čelu strank, ki so si na svoj skupni prapor „koroške domovinske zvestobe“ zapisale že iz zgodovine znana in zloglasna gesla velikonemškega nacionalizma in šovinizma.

ZZB NOV Slovenije opozarja:

Korenine fašizma v Avstriji še niso bile izruvane

Za dan vstaje slovenskega naroda je bila v Ljubljani svečana seja republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV, na kateri so v navzočnosti najvišjih predstavnikov družbeno političnega življenja Slovenije podelili letošnje "nagrade vstaje slovenskega naroda" in plakete ZZB NOV Jugoslavije, poleg tega pa še vrsto odklikovanj. Na seji je govoril znani borec in politični delavec Bogdan Osolnik, ki je spomnil na zgodovinske dogodke pred 35 leti, ko je odpor slovenskega naroda prerasel v oboroženo narodnoosvobodilno gibanje. V svojem govoru je Osolnik najostreje obsodil tudi protimanjšinske ukrepe v Avstriji, "s katerimi bo legalizirana politika asimilacije koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov". Ta zavestna kršitev državne pogodbe, kakor je dejal govornik, bo imela težke posledice ne le za položaj manjšine, ampak tudi za odnose med Avstrijo in Jugoslavijo. Republiški odbor ZZB Slovenije je v tej zvezi sprejel tudi posebno izjavo, v kateri je poudaril, da predstavlja najnovejša "manjšinska" zakona flagrantno kršitev določil državne pogodbe, nedopustno koncesijo sovražnim elementom ter legalizacijo politike asimilacije Slovencev in Hrvatov v Avstriji. To ni le v nasprotju s členom 7 državne pogodbe, ampak tudi s tistimi določili, ki zahtevajo od Avstrije, da iz političnega, gospodarskega in kulturnega življenja odstrani vse sledove nacizma in da razpusti vse organizacije na njenem ozemlju, ki oživljajo nacistično dejavnost in propagando.

„KOROŠKA POSEBNOST“:

Nemški nacionalizem in njegova nestrpnost

Letak, s katerim je mladina v Sloveniji tuje turiste opozorila na neizpolnjene pogodbenne obveznosti Avstrije ter na pojave neonacistične miselnosti in dejavnosti v naši državi, je silno razburil tukajšnje oblikovalce javnega mnenja. Toda razni Stritzli in drugi štrici niso usmerili svoje strupene puščice proti tistim, ki nosijo odgovornost za nevarno zaostritev narodnostnega vprašanja v Avstriji. Ne, zagnali so se spet enkrat proti onim, ki opozarjajo na ta razvoj in na posledice, kakršne morajo imeti protimanjšinski zakonski ukrepi (ki jih celo avstrijski strokovnjaki imenujejo etnocid!), množiči se shodi nacionalističnih in neonacističnih elementov v krajih vzdolž državne meje in številni drugi vznemirljivi pojavi na Koroškem in v Avstriji, ki nedvoumno kažejo in dokazujejo, da v tej deželi korenine fašizma še niso bile izruvane.

Ali se nosilci te hujške gonje ne zavedajo, da v njihovem primeru napad ni najboljša obramba, marveč je očiten bumerang? Kajti s "podtikavanji", ki jih podtikujejo drugim, se najbolj razkrinkujejo sami. Zlasti tedaj, ko besno udarjajo po svojih lastnih rojaki — samo zato, ker se le-ti upajo povedati resnico tudi tedaj, če je neprijetna za "uradno" politiko. Kakor v primeru priznanega strokovnjaka za manjšinska vprašanja dr. Weiterja, ki so ga koroški deželni politiki in za njimi še časopisi poštno "raztrgali", ker se je tako daleč "spozabil", da je najnovejša manjšinske zakone imenoval "diktat večine nad manjšino" in "statistični etnocid" ter ugotovil, da bosta manjšini ob takšni praksi izpostavljeni procesu "usmerjene asimilacije" in "izumiranj".

Seveda je dr. Weiter le eden izmed mnogih, ki so že morali na lastni koži občutiti, kako je Koroška oz. Avstri-

„Jugoslavija kot podpisnica državne pogodbe in kot država, ki je bila žrtev nacistične agresije in ki je s svojim bojem odločno prispevala k zmagi nad fašizmom, ne more sprejeti kršenja državne pogodbe, ki ni le mednarodni pravni temelj obstoja sedanje Avstrije, ampak tudi del povojne ureditve Evrope," je rečeno v izjavi. „Nas borce še posebej

Turški tisk podpira naš boj

Položaj koroških Slovencev in njihov boj za uresničitev narodnostne enakopravnosti je našel odmev tudi v turškem tisku. Vplivni list „Cumhuriyet“ v Ankari poroča, da že tisoč let živijo Slovenci v južnih in jugovzhodnih delih Avstrije ter se borijo za ohranitev svojih kulturnih svobod. List navaja vrsto podatkov o današnjih razmerah na šolskem področju, o uporabi slovenskega jezika v uradih in o drugih neresenih vprašanih slovenske narodnostne skupnosti na Koroškem.

Ugledni turški list ugotavlja, da bo preštevanje še nadalje poslabšalo položaj na področju manjšinskih pravic ter poudarja, da Avstrija zaradi slovenske manjšine zaostre odnose z Jugoslavijo.

vznemirja politično vzdušje, v katerem nemoteno netijo sovraštvo proti našim manjšinam in zastrupljajo odnose do naše države. Ogorčeni smo zaradi sramotenja in uničevanja parližanskih spomenikov na Koroškem in nemotenega uprizarjanja prireditel v šovinistično vsebino, na katerih se slavijo osebnosti, ki so bile neposredno odgovorne za nacistične zločine nad koroškimi Slovenci in za poskus genocida, hkrati pa znane tudi kot glavni dejavnik avstrijskega „anšlusa“, priključitve Avstrije k nacistični Nemčiji. Ogorčeni smo zaradi blatenja narodnoosvobodilnega boja na javnih manifestacijah, ki so mu podlegli tudi odgovorni politiki Avstrije, ki pozabljajo, da so prav borci iz vrst slovenske manjšine dali največji prispevek avstrijskemu antifašističnemu gibanju in osvoboditvi Avstrije izpod fašizma. Namesto tega se vloga koroških partizanov in jugoslovanske ljudske armade prikazuje kot nekakšna grozotna okupacija in izrablja za kampanjo „prastrahu“, ki naj bi ga opravičevala nekakšna slovenska oziroma jugoslovanska nevarnost.”

V svoji izjavi ZZB Slovenije odločno obsoja odnos avstrijskih oblasti, ki dopuščajo oživljanje nacizma in povezovanje nacističnih elementov z neonacističnimi ostanki iz drugih evropskih dežel in ostanki jugoslovanskih kvislingov, ki so našli zatočišče tudi v Avstriji. „Mi, udeleženci velike protifašistične vojne, odločno obsojamo te pojave in se čutilo dolžne opozoriti, da korenine fašizma v Avstriji niso bile izruvane. Jugoslavija se čuti še toliko bolj poklicano, da opozarja na to dejstvo tudi široko svetovno demokratično javnost, saj je znano, da so nacistični elementi v Avstriji bili že pred drugo svetovno vojno vsestransko prisotni v pripravi osvaljalnih načrtov proti Jugoslaviji.”

Ob koncu ZZB z zadovoljstvom ugotavlja, da sta slovenska in hrvaška manjšina v Avstriji v svojem boju proti preštevanju in proti legalizaciji raznarodovalne politike deležni vse podpore celotne jugoslovanske javnosti ter zagotavlja, da bodo tudi v bodoče odločno podpirali boj rojakov v Avstriji ter vse ukrepe, da se zagotovi izpolnjevanje mednarodnih obveznosti in zaščita narodnostnih in človeških pravic pripadnikov slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji.

Avstrija je prva država ki je prekršila dokument iz Helsinkov

Predsednik republiške konference SZDL Slovenije Mitja Ribič je v pogovoru z uredniki Tanjuga zavezal stališče k raznim aktualnim vprašanjem, med drugim tudi k vprašanju narodnostnih manjšin v Sloveniji ter slovenskih manjšin v sosednjih državah. K temu vprašanju je izjavil:

V Sloveniji žive te narodnosti ob meji (italijanska in madžarska narodnost). Njuni problemi so aktualni pri delu socialistične zveze, vendar so njune dimenzije drugačne od dimenzij naših narodnosti, ki živita v sosednji Italiji in Avstriji. Narodnosti iz naših republik, ki žive pri nas, so naredile z novo ustavo nov korak naprej pri utrjevanju svojega obstoja in razvoja. Smo tudi edina republika, ki je organizirala samoupravne interesne skupnosti na področju prosvete in izobraževanja tudi za ti manjšini, v skupščinskem sistemu sta navzoči, zato je v Sloveniji tudi večja tehtnost teh vprašanj. Problem narodnosti, ki živita pri nas, poudarjamo kot problem njunega vključevanja, tako da bi bili dejavnika naše stvarnosti. Na nekaterih področjih v našem komunalnem samoupravnem sistemu sta ne manjšina, temveč večina.

Toda nikoli ne smemo pozabiti, da problem manjšin ni le problem manjšine, temveč večine in večina mora biti nenehno na liniji teh problemov. Imamo komisijo, ki skrbi za manjšine ne le zunaj, temveč tudi pri nas v Sloveniji.

Problem naše narodnosti prek meje je širši in zelo zapleteno vprašanje, povezano z mednarodnimi pogodbami in odnosi. V določenem pomenu je to vprašanje dolgoročno narave, odpiranja perspektive, saj menimo, da razvoj ne bo krenil v smeri spreminjanja meja, temveč v smeri njihovega postopnega uklinjanja kot oviro medsebojnemu zbljevanju. To so težja vprašanja, saj naše manjšine živijo na Madžarskem, v Avstriji in Italiji, v političnih sistemih, različnih od našega, v sistemih, kjer vlada logika večine.

To so pravi, da moramo tukaj predvsem vztrajati pri uresničitvi državnih pogodb... Osmiski sporazum z Italijo je bil korak naprej, ker ga Italija priznava kot nivo zaščite slovenske

manjšine. Po tem sporazumu ni več (mejnih) con, temveč je manjšina celota. Tu je široka paleta sodelovanja... Veliko pozornost posvečamo razvijanju in krepitvi gospodarskega sodelovanja in stikov z gospodarskimi institucijami slovenske manjšine na tem območju, kakor tudi kulturnih in političnih stikov.

Avstrijsko vprašanje je vprašanje državne pogodbe in je dovolj znano, da tega ne bi posebej ponavljali. Gre za to, da državne pogodbe niso izpolnili oziroma jo hočejo pokopati, ker postavljajo v ospredje preštevanje kot bistveno za določitev pravic in s tem ves smisel državne pogodbe povezujejo z zakoni večine, kar pomeni, da so pravice manjšin popolnoma odvisne od razpoloženja večine, od njene volje — skratka, manjšini sta brez pravic.

Mislimo, da je to kršitev sklepov helsinške konference, ki postavlja težišče na spoštovanje statusa quo po drugi svetovni vojni, so pravi, konferenca v Helsinkih je potrdila rezultate druge svetovne vojne in razmerje sil kot temelj sodelovanja v Evropi.

Zdaj pa Avstrija spreminja status quo druge svetovne vojne, spreminja državno pogodbo, ki je izšla iz druge svetovne vojne. Torej je Avstrija prva država v Evropi, ki je prekršila dokument iz Helsinkov.

Na Madžarskem je stanje, kakršno je, odvisno od odnosa večine do manjšine. To stanje se zboljšuje, čeprav bi bile nekatere stvari, kar zadeva enakopravnost obeh jezikov v šolah, lahko boljše.

Narodnostno vprašanje je izredno pomembno družbeno-ekonomsko vprašanje. To ni kulturno vprašanje niti vprašanje jezika. Treba je namreč omogočiti gospodarski razvoj in napredek, da bi ljudje lahko živeli, so svobodna izražali, da bi bili povezani s svojim matičnim narodom. V tem smislu je pot urejanja narodnostnega vprašanja pri nas po našem mnenju v samoupravnem sistemu delitve dohodka, in v tem smislu to vprašanje ni rešeno niti v kapitalističnih zahodnih državah niti v socialističnih vzhodnih državah.

Podpora našemu boju

● **Sobranje [skupščina oziroma parlament] SR Makedonije je na skupni seji vseh zborov razpravljalo o zadnjih protimanjšinskih ukrepih v Avstriji ter ugotovilo, da zakon o preštevanju in zakon o narodnostnih skupinah pomenita enostransko revizijo državne pogodbe. V posebni izjavi sobranje poudarja, da pomenijo ti sklepi avstrijskega parlamenta grobo žalitev in kršitev osnovnih človeških pravic, ki so zagotovljene v ustavnosti listini in drugih dokumentih Združenih narodov. Sobranje Makedonije je posebej naglasilo, da je statistični genocid, ki ga izvaja Avstrija nad slovensko in hrvaško narodno manjšino, hkrati tudi kršitev zaključnih dokumentov helsinške konference o varnosti in sodelovanju v Evropi in ki jih je podpisala tudi Avstrija. Protimanjšinski ukrepi v Avstriji bodo gotovo imeli škodljive posledice za jugoslovansko-avstrijske odnose in za sodelovanje med obema državama, izjavljajo v Makedoniji.**

● **Delegati skupščine občine Maribor so se na seji vseh zborov prav tako pridružili odločnim protestom vseh narodov in narodnosti Jugoslavije v zvezi s protimanjšinskimi sklepi vlade in parlamenta v Avstriji. Dobrih 30 let po zlomu nacizma in nad 20 let po podpisu državne pogodbe zaključuje Avstrija proces izigravanja in neizpolnjevanja določil te pogodbe, so poudarili v občinski skupščini Maribor. Dosedanja prikrita politika popuščanja poraženim nacističnim silam je s sprejetimi protimanjšinskimi zakoni pripeljala do odkrite kapitulacije pred njimi. S temi zakoni, ki naj bi pod demokratično fasado omogočili „dokončno rešitev“ manjšinskega vprašanja, dejansko pričakujejo proces dokončne likvidacije slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. „Delegati skupščine občine Maribor živimo na ozemlju, kjer smo v preteklosti občutili v vsej grobosti prakso velikonemškega genocida, in se zato dobro zavedamo, da pomeni ponovno obujanje tovrstnih sil in njihove politike nevarnost za demokratičen razvoj v Avstriji sami, predvsem pa za mirno sožitje na skupnih mejah.“**

● **Boj slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji za narodnostne pravice in za izpolnitev člena 7 državne pogodbe so odločno podprli tudi delegati skupščine Socialistične avtonomne pokrajine Kosovo.**

Priznanje mature ni drobiž za ugotavljanje manjšine

Avstrijski veleposlanik v Beogradu dr. Alexander Otto in pomočnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve SFRJ Nikola Miličević sta prejšnjo sredo izmenjala ratifikacijske listine o avstrijsko-jugoslovanskem sporazumu glede medsebojnega priznavanja zrelostnih (maturitetnih) izpittov oziroma spričeval. Na podlagi tega sporazuma, ki bo začel veljati 18. septembra 1976, bodo avstrijski in jugoslovanski absolventi srednjih šol v bodoče imeli možnost, da svoj visokošolski študij nadaljujejo v sosedni državi.

Prizadevanja za medsebojno priznanje maturitetnih spričeval so stara že dolga leta, vendar vse do letos nikdar ni uspelo odstraniti „ovir“, ki so zabranjevale sklenitev tozadevnega sporazuma. Sedanji uspešni zaključek je toliko bolj razveseljujoč. To velja še posebej tudi za obe manjšini v Avstriji, saj bodo slovenski študentje iz Koroške in hrvaški študentje iz Gradiščanske v bodoče mnogo lažje nadaljevali svoj visokošolski študij na univerzah v Sloveniji in Hrvaški.

Ob tem brez dvoma razveseljujev aspektu pa se ne hote vsiljuje tudi še drug vidik: namreč značilno dejstvo, da je do sporazuma prišlo prav v ča-

su, ko je odnose med obema državama zasenčilo nereseno manjšinsko vprašanje oz. ko je najnovejši avstrijski pristop k „reševanju“ tega vprašanja nevarno ogrozil te odnose. To se nam zdi toliko bolj značilno, ker smo v povojni dobi že večkrat doživeli, kako si je Avstrija s pristankom na kakšno manj pomembno zadevo skušala kovati kapital za svojo izrazito protimanjšinsko politiko. Pa menda ne misli, da si bo zdaj s sporazumom o maturitetnih spričevalih lahko „odkupila“ pristanek na ugotavljanje manjšin?

Veleposlanik Vlahov

obiskal gradiščanske
Hrvate

Jugoslovanski veleposlanik na Dunaju inž. Gustav Vlahov je minuli petek obiskal gradiščanske Hrvate. Na njihovem sedežu v Železnem se je s predstavniki Hrvaškega kulturnega društva in Hrvaškega tiskarskega društva pogovarjal o položaju, ki je nastal po sprejetju obeh tako imenovanih manjšinskih zakonov.

Veleposlanik Vlahov je v pogovoru orisal jugoslovanska stališča do manjšinskega vprašanja v Avstriji in med drugim dejal, da vsi jugoslovanski narodi in narodnosti ter jugoslovansko politično vodstvo zahtevajo od Avstrije, da hrvaški in slovenski manjšini prizna pravice, ki so jima zagotovljene v državni pogodbi.

Med pogovorom je bilo opozorjeno, da je položaj hrvaške manjšine v Gradišču resno ogrožen, saj Avstrija do danes ni uresničila niti enega izmed pogojev za nemoten narodnostni razvoj gradiščanskih Hrvatov. V tej zvezi je bilo posebej poudarjeno šolsko vprašanje, ki je nereseno in kot tako močno vpliva na proces asimilacije.

Govora je bilo tudi o potrebi razširitve in okrepitve stikov gradiščanskih Hrvatov z matično državo. (Kakor znano, je bilo v Zagrebu pred nedavnim ustanovljeno posebno društvo za sodelovanje z gradiščanskimi Hrvati.)

Slavistični srečanja v Ljubljani v znamenju Ivana Cankarja

Ob stoletnici rojstva Ivana Cankarja, ki je deloval v enem zelo odločilnih razdobjih slovenske zgodovine kot močna prebujevalna in razsvetljevna sila, so glavne slovenske znanstvene in kulturne ustanove, med drugim Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Univerza v Ljubljani ter Slovenska matica, od sedmega do devetega julija tega leta v Ljubljani pripravile mednarodni simpozij. Glavna pozornost je veljala Cankarju kot besednemu umetniku, pisatelju, dramatikumu in pesniku. V treh dneh so

kotovi so skušali prikazati razvoj Cankarjevega umetniškega lika in literarnega nazora. Pozornost je veljala tudi problemu, kako so prodirale in še prodirajo besedne umetnine te velike osebnosti slovenske književnosti v svetovni kulturni prostor. S tem v zvezi je referiral profesor Janko Messner o „Ivanu Cankarju na Koroškem in na dunajski slavistiki po zadnji vojski“. Med drugim je omenil več kot skromno bero literarnozgodovinskih raziskav Cankarjevega opusa v Avstriji. V okviru simpozija so odprli tudi razstavo na temo „Ivan Cankar in delavsko gibanje“. V njej je prikazal Arhiv SR Slovenije Cankarjevo politično pot in njegovo politično delovanje. Cankar je bil eden prvih slovenskih intelektualcev, ki so se pridružili delavskemu gibanju in ga sooblikovali. Simpozij je ponovno razkril Cankarja kot celovito osebnost. Tudi dejstvo, da so se mnenja o nekaterih vprašanjih v zvezi s Cankarjem ustvarjanjem deloma razhajala (kot se to dogaja pri nemara vseh velikih ustvarjalcih in mislecih), je zanesljiv pokazatelj, da bodo izsledki, ki so jih predstavili strokovnjaki na tej prireditvi, pobuda za nadaljnje raziskave.

V istem času in s težiščem na predavanjih o Cankarju je bil tudi letošnji seminar slovenskega jezika, literature in kulture, ki ga je od 5. do 17. julija priredila Pedagoško znanstvena enota za slovanske jezike in književnosti filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Letošnji seminar je bil že dvajseti po vrsti, kar že samo po sebi dokazuje potrebo po teh znanstveno informativnih tednih. Kakovost in privlačnost te prireditve je mogoče razbrati tudi iz številnih udeležencev, ki iz leta v leto raste. Letos je mogla v imenu organizacijskega odbora seminarja pozdraviti docentka dr. Helga Glušič že skoraj slopedeset znanstvenikov-slavistov, lektorjev slovenščine v raznih evropskih in čezmorskih državah, prevajalcev in drugih kulturnih delavcev ter študentov iz sedemnajstih držav. Kot prejšnja leta so bili med udeleženci tudi številni zamejski Slovenci iz Beneške Slovenije, Goriškega, Tržaškega, Pomurja in Južne Koroške. Posrečeno zaokroženi

program, v katerem so si udeleženci mogli poglobiti svoje znanje, je obsegal predavanja, obvezni lektorat iz slovenskega knjižnega jezika, fakultativni tečaj iz dialektologije in zgodovine slovenskega jezika ter obiske raznih ustanov in kulturnih prireditev. V prvi vrsti zamejskim Slovincem so bila namenjena posebna predavanja o slovenski zgodovini in o razvoju slovenskega jezika in literature.

V Ljubljani je v dneh simpozija in seminarja imel močan odmev sprejem manjšinskih zakonov v avstrijskem parlamentu. Akademik Bratko Kreft je pred udeleženci obeh prireditev opozoril na težak položaj hrvaščine in slovenske manjšine v Avstriji. Na sprejemu, ki ga je pripravila za seminariste skupščina mesta Ljubljane, je predstavnik Ljubljane posebej pozdravil zamejske Slovence in pri tem opozoril na to, da lahko diktat avstrijskega parlamenta poruši varnost in mir v tem delu Evrope. Dobesedno je dejal: „Problem slovenske manjšine v Avstriji je tudi naš problem in koroško vprašanje lebdi v zraku, prisoten je v vsem našem življenju.“

ODPRTO PISMO SLOVENSKE PISATELJEV:

Slovenska televizija mora biti dosegljiva tudi koroškim Slovincem

Društvo slovenskih pisateljev v Ljubljani je na članskem sestanku, na katerem so razpravljali o manjšinskem vprašanju (o sestanku obširneje poročamo na drugem mestu — op. ured.), sprejelo ODPRTO PISMO radioteleviziji Ljubljana, v katerem je rečeno:

V boju koroških Slovencev za njihove osnovne narodnostne pravice je odločilnega pomena njihova čim tesnejša povezanost z matično domovino. V času vse večje pomembnosti množičnih komunikacijskih sredstev imata pri tem posebno vlogo slovenski radio in televizija.

Medtem ko koroški Slovenci še lahko sprejemajo oddaje ljubljanskega radia, čeprav ne v primerni kvaliteti, pa jim televizijski spored iz matične domovine sploh ni dosegljiv.

Prepričani smo, da je najmanj, kar smo Slovenci v svobodni Jugoslaviji dolžni storiti za našo manjšino na Koroškem, to, da jim omogočimo redno sprejemanje sporeda slovenske televizije.

Znani so nam napor RTV Ljubljana za postavitve oddajnika na Karavankah, ki bi pomenil ta nujno potrebni informacijski in kulturni most med njimi in njihovo matično domovino. Znano nam je tudi, da do postavitve oddajnika ni prišlo zato, ker ni dosežen sporazum z avstrijskimi oblastmi.

Menimo, da smo Slovenci v sedanjem položaju po nedavnih enostranskih diskriminatornih potezih republike Avstrije zoper slovensko manjšino na Koroškem popolnoma opravičeni postaviti tak oddajnik tudi brez predhodnega soglasja obeh strani.

Pozivamo RTV Ljubljana, da z največjimi možnimi napor v najkrajšem času postavi na Karavankah televizijski oddajnik, ki bo naši manjšini na Koroškem omogočil sprejemanje slovenskega televizijskega sporeda. Zagotovo vemo, da bo RTV Ljubljana ob tem deležna vse potrebne podpore slovenske javnosti.

Tudi pesem je vez z domovino

S Cankarjevo izpovedjo „Slovenska beseda je beseda praznika, petja in vrisanja“ kot geslom izvaja 25-članski slovenski mešani zbor „Zarja“ iz Clevelanda svoje letošnje gostovanje v Sloveniji. Pevski zbor slovenskih izseljencev v Ameriki je prišel na tritedensko turnejo, ki jo je začel v Ptuj, poleg tega pa obsega spored še nastope v Ribnici in Cerknici, za zaključek pa še sodelovanje na izseljenkem pikniku v Novi Gorici.

Zbor je bil ustanovljen leta 1916 kot moški zbor in je takrat štel 27 članov; leta 1923 se je razvil v mešani zbor, ob svoji 60-letnici pa ima 25 članov, katerih starost sega od 18 vse do 80 let. Zboru predseduje Andrej Turkman, njegova žena pa že šestdeseto leto zavzema mesto pevovodje.

Tudi našim rojakom v Ameriki pesem ni le izraz veselja, ampak jim pomeni dosti več: pomeni jim živo vez z domovino in narodom. Zato jo tudi požrtvovalno gojijo, ji obranjajo zvestost, jo prenašajo iz roda v rod.

predavatelji iz Slovenije, drugih jugoslovanskih republik in z inozemstva osvetlili Cankarjeve umetniške stvaritve, predvsem dramatično in pripovedniško. Iz različnih zornih

Dražgoše – slovenska Guernica

Na dan vstaje slovenskega naroda so v Dražgošah nad Železniki odkrili spomenik v spomin na legendarno dražgoško bitko, v kateri so slovenski partizani že leta 1942 — ko je bil nemški fašizem na vrhuncu svojih zmagovalnih pohodov — dokazali, da nacistična vojska ni nepremagljiva. Spomenik, ki ga uvrščajo med najlepše in najbolj monumentalne spomenike NOB v Sloveniji sploh, so ustvarili trije umetniki-partizani: arhitekt profesor Boris Kobe, akademski kipar Stojan Batič in akademski slikar Ivo Šubic, ki je bil tudi sam udeleženec dražgoške bitke.

Arhitekt Boris Kobe je o spomeniku dejal, da predstavlja stiliziran bunker, hkrati pa je tudi ograjeno požgane hiše, vse skupaj zasnovano v obliki peterokrake zvezde, „kajti to je naš nekakšen omen“, kot je dejal prof. Kobe. Spomenik je zasnovan v smislu treh funkcij: kot razgledniška točka, kot spomenik, spodaj pa je grobnica ali kostnica, kjer je intimni del spomenika. Na podstavku grobnice je Batičeva žara z reliefi, v sredini spomenika pa so tudi stopnice, ki omogočajo dostop na razgledno ploščad, raz katere se odpira veličasten pogled na kraje legendarne bitke.

Kipar Stojan Batič pravi, da si je za središče arhitekture zamislil stilizirano žaro, ki je glavni vrh kostnice in je reliefnega značaja ter ponazarja tri izreze iz dogodkov dražgoške bitke: prvi relief upodablja tragedijo Dražgoš, „ki jo smatram za našo slovensko Guernico“, kot je naglasil umetnik (na primeru španske vasi Guernica je slavni slikar Picasso prikazal in obtožil zločinski fašizem — op. ured.); drugi relief ponazarja streljanje talcev, saj so Nemci po vdoru v Dražgoše postrelili velik del prebivalstva; tretji del reliefa pa predstavlja pokop partizanov in je tako vezan na drugi dan bitke, ki

se je nadaljevala na bližnji Mošenjski planini. Poleg tega je prispeval Batič dve skulpturi — v prvi je upodobil skupino tantom in njihov preboj, druga pa predstavlja skupino partizanov, s katero je izrazil frontalni spopad z nemškim okupatorjem.

Slikar Ivo Šubic pa je v zvezi s svojim delom za spomenik v Dražgošah izjavil, da je imel in da še ima velik respekt pred to temo (saj se je — kot že povedano — tudi sam udeležil znamenite bitke). „Nanjo sem se dolgo, dolgo pripravil in ko se mi je ponudila priložnost, da sem lahko sodeloval pri spomeniku, sem bil na eni strani vesel, čeprav sem na drugi strani čutil veliko odgovornost pred samim seboj in pred vsem, kar se je bilo tukaj zgodilo, pa tudi pred svojimi sorodci seveda. To je bila velika naloga, ena mojih največjih nalog, kar zadeva mojo figuraliko.“ Hkratna upodobitev več motivov, več dogodkov iz dražgoške bitke, je po zagotovilu umetnika terjala poseben pristop, v obliki mozaika, ki je posebno monumentalna. „Sicer pa, kaj bi pravil, moj mozaik govori sam zase dovolj nazorno,“ poudarja Ivo Šubic. „Kljub temu pa moram priznati, da je bila upodobitev dražgoške bitke moja velika želja in slučaj je tako nanesel, da se mi je po petindvajsetih letih ta želja tudi uresničila na najbolj reprezentativen način in na kraju samem.“

Vsi, ki so načrtovali in ustvarjali monumentalni pomnik v Dražgošah, gotovo ne bi mogli najti lepšega, veličastnejšega in preglednejšega mesta za spomenik, ki je hkrati šestnajst metrov visok razgledni stolp, od koder si bado obiskovalci lahko ogledovali tamkajšnje naravne lepote, hkrati pa pod vodstvom poznavalcev na zgodovinskih tleh podoživljali potek legendarne bitke, ki je dobesedno pretresla mogočni nemški rajh sredi njegovega vrhunca moči in zmog, obenem pa že leta 1942 napovedala zarjo zmage nad fašizmom.

K O R O Š K I „ P R A S T R A H “ — E N K R A T Z D R U G E S T R A N I

TONE FERENC:

Spomenice o nemških ozemeljskih zahtevah v Sloveniji leta 1940

Čez tri tedne, tj. 9. avgusta 1940, je Luthrov personalni referent dr. Büttner Maier Kai-bitschevi spomenici o Mežiški dolini in jese-niškem trikotniku posredoval Ribbentropovi pisarni. V Luthrovem imenu jo je prosil, naj ti spomenici priključijo k drugemu gradivu o vprašanju mejne korekture in v primeru potrebe predložijo Ribbentropu. Sporočil ji je tudi, da je „profesor Haushofer sedaj zaposlen s tem, da izdela nadaljnje zemljevide za korekturo meje in jih da na voljo zemljevidni pisarni zunanjega ministrstva“.³¹

Isti dan je Büttner pisal tudi Maierju Kai-bitschu v Celovec. Zahvalil se mu je za obe spomenici, ki ju je bil poslal zunanjemu ministrstvu 24. julija, in mu sporočil, da so ju skupaj s skicami predložili pistojnim oddelkom zunanjega ministrstva. Prosil ga je tudi, naj bi mu po možnosti preskrbel še natančnejše kartografsko gradivo o korekturi meje.³²

Ceprav nimamo neposrednega vira, pa lahko vendarle sklepamo, da so pri Ribbentropu razpravljali o spomenicah iz Celovca in Gradca dne 9. avgusta 1940. V arhivu nemškega zunanjega ministrstva se je ohranil zemljevid južnega dela Koroške in severozahodnega dela Gorenjske z natančno vrisano črto, ki loči t. i. „jese-niški trikotnik“ od drugega dela Gorenjske.³³ Zemljevidu je priložena „beležka“ ministerialnega dirigenta v političnem oddelku tega ministrstva, poslanika Emila Rintelena, ki pravi: „Kakor je gospod zunanji minister omenil

pri poročilu 9. 8. 40, se je dogovoril z grofom Cianom, da naj območje okrog Maribora itd. pride pod Nemčijo, če Jugoslavija ne bi več držala teh predelov. (Pogovori z grofom Cianom v Berlinu in Münchnu julija 1940).“³⁴ Na neko „beležko“ z dne 9. 8. 40 za pisarno državnega zunanjega ministra“ se sklicuje tudi nek drug vir.³⁵

Po podatkih v navedeni beležki torej lahko sodimo, da sta se zunanja ministra Ribbentrop in Ciano julija 1940 dogovarjala o usodi nekaterih slovenskih predelov, če bi prišlo do okrnitve ali razbitja Jugoslavije. Žal ne vemo o teh pogovorih nič natančnejšega, ker zapisnik ali beležka Ribbentropovega pogovora s Cianom nista objavljena ali pa morda sploh ne ohranjeni. Kot je razvidno iz Cianovega dnevnika, je imel Ciano julija 1940 nekaj razgovorov s Hitlerjem in verjetno tudi z Ribbentropom. Dne 7. julija 1940 se je pogovarjal s Hitlerjem v Berlinu in je bil navzoč tudi Ribbentrop. V tem pogovoru je Ciano povedal, da Mussolini meni, „da bi morali jugoslovansko vprašanje likvidirati v enem mesecu“ in da Italija meni „da je prišel trenutek za okrnitev obsega jugoslovanske države, značilne versajske tvorbe s protitalijansko težnjo“. Hitler pa je menil, da bi lahko spopad na Balkanu pripeljal do velikih zapletljajev, zlasti če bi Anglija in Rusija zaradi tega začeli usklajati svoje interese. Ciano je sprejel Hitlerjeve pomisleke glede takojšnje likvidacije „jugoslovan-

skega vprašanja“ do zmagovitega konca vojne z Anglijo. Ko sta se nato pogovarjala o razmejitvi vplivnih območij med Nemčijo in Italijo, je Hitler izjavil, da sta Sredozemsko in Jadransko morje italijanski vplivni območji, da „mora biti jugoslovansko vprašanje rešeno v italijanskem smislu, ko bo za to napočil čas“ in da naj Mussolini takoj poseže vmes, če bi se na Balkanu sama od sebe vnela vojna, kajti to bi bilo tudi v nemškem interesu.³⁶

Morda smemo domnevati, da je ravno pogovor Ribbentropa s Cianom³⁷ povzročil tako naglo sestavljanje spomenic o nemških ozemeljskih zahtevah v Sloveniji v Celovcu in Gradcu. Verjetno je Ribbentrop julija 1940 Ciano prikazoval te zahteve še samo v splošnih obrisih brez natančnejšega navajanja predelov in utemeljevanja zahtev. Za nadaljnje pogovore o tej zadevi pa je nemško zunanje ministrstvo že potrebovalo ustrezno gradivo, ki ga je naročilo v Celovcu in Gradcu. Na ta sklep nas navaja tudi že navedeni odlomek iz poročila urada šefa varnostne policije in varnostne službe za nemški rajh 8. avgusta 1940 vodji oddelka „Nemčija“ v nemškem zunanjem ministrstvu.³⁸

3. Nadaljnje spomenice iz Celovca in Gradca

Zanimivo in tudi značilno je, da je pri nacistih v Celovcu in Gradcu naraščal pohlep po slovenskih predelih, kar dokazujejo tudi spomenice, ki so jih izdelali po juliju 1940. V Celovcu so izdelali še najmanj dve spomenici in je vsaj ena od njiju prispela tudi v nemško zunanje ministrstvo, medtem ko so v Gradcu sestavili najmanj eno, ki je pa nisem mogel najti v arhivskih fondih nemških osred-

njih političnih in upravnih ustanov, temveč le v arhivskem fondu Südostdeutsches Instituta.

(Dalje v prihodnji številki)

31 PAAA Bonn, Pol. XII, Bd. 7, Italien, Büttnerjeva beležka 9. avgusta 1940.

32 PAAA Bonn, Pol. XII, Bd. 7, Italien, kopija Büttnerjevega pisma 9. 8. 1940.

33 Ta črta teče od Begunjske na Karavankah v južni smeri čez Dobrovo mimo Sv. Neže, Brezja, Kovorja, Zvirč, Zaloš in Ovisi na Savo in nato v zahodni smeri mimo Rovt čez Mali vrh, mimo Dražgoš, čez Kosmatni vrh in Ratitovec na Črni vrh. To je bila takrat meja med kranjskim in radovljiškim okrajem, kar pomeni, da so celovški nacisti pod imenom „jese-niški trikotnik“ pojmovali ves radovljiški okraj.

34 PAAA Bonn, Pol. XII, Bd. 7, Italien, Zemljevid in Rintelena beležka. Na hrbtni strani zemljevida je napisano Pol. XI, g. Rs. 40. Na ovitku pa piše, da je mapo 9. 12. 1940 zapril uradni Erhard.

35 PAAA Bonn, Pol. XII, Bd. 7, beležka 29. 8. 1940.

36 Zapisnik pogovora Hitlerja s Cianom 7. 7. 1940 je objavljen v Akten zur deutschen auswärtigen Politik 1918–1945, Serie D, Bd. X, str. 125–129 (navajam: ADAP) in v Andreas Hillgruber: Staatsmänner und Diplomaten bei Hitler. Verträge und Aufzeichnungen über Unterredungen mit Vertretern des Auslandes 1939–1941. Frankfurt am Main 1967, dok. 21, str. 150–162 (navajam: Hillgruber: Staatsmänner u. Diplomaten b. Hitler). Cianovo poročilo Mussoliniju o tem pogovoru je objavljeno v G. Ciano: L'Europa verso la catastrofa. 1948, str. 566–572 (navajam: Ciano, L'Europa verso la catastrofa) in v I. Documenti Diplomatici Italiani, nona serie: 1939–1945, volume V, dok. 200, str. 186–190. Glej tudi G. Ciano: Diario. Vol. I, 1939–1940. Rizzoli ed. 1946, 7. 7. 1940, Leonardo Simoni: Berlino. Ambasciata d'Italia 1939–1945. Roma 1946, str. 141–147. Kaže, da pri drugem pogovoru, ki je bil v Münchnu 10. julija 1940 in sta bila navzoča tudi madžarski predsednik vlade grof Pal Teleki in zunanji minister grof Istvar Csaky, niso govorili o tako konkretnih zadevah kot so nemški ozemeljski interesi v Sloveniji. (Zapisnik pogovora je objavljen v ADAP, D X, str. 148–151; Hillgruber: Staatsmänner u. Diplomaten b. Hitler, dok. 22 in 23, str. 162–163; Ciano: Diario 10. 7. 1940; Simoni, n. d., str. 150–151.) Tretji pogovor med Hitlerjem in Ciano je bil 20. julija 1940 v Berlinu. Kaj so se pogovarjali, ni znano, ker ni objavljen zapisnik tega pogovora.

37 Kot izjavlja Simoni, je prispel Ciano v Berlin s celim seznamom ozemeljskih zahtev Italije. (Simoni, n. d., str. 142).

38 Glej op. 251

Društvo slovenskih pisateljev razpravljalo o položaju narodnih manjšin

Društvo slovenskih pisateljev v Ljubljani je pretekli ponedeljek na svojem sedežu priredilo članski sestanek, ki je v celoti bil posvečen problematiki narodnih manjšin. Kljub času dopustov, se je vabilu odzvalo izredno veliko število pisateljev z vseh predelov Slovenije in tudi zamejstva, kar brez dvoma potrjuje veliko zanimanje slovenskih pisateljev za položaj narodnostnih manjšin, zlasti za trenutno situacijo Slovencev na Koroškem.

Sestanek je otvoril predsednik Društva slovenskih pisateljev Ivan Potrč, ki je v svojem uvodnem govoru dejal, da slovenski pisatelji z zaskrbljenostjo gledajo na razvoj na Koroškem, kjer nacionalistični elementi čedalje bolj vplivajo na vladujoče stranke, ki so izsilile zakon o preštevaniu posebne vrste, kar je v nasprotju mednarodnim dokumentom, državni pogodbi. Ivan Potrč je na sestanku pozdravil predsednika Republiške konference SZDL Mitja Ribičiča, jugoslovanskega generalnega konzula v Celovcu Bojana Lubeja in vodjo manjšinske komisije pri SZDL Jožeta Hartmana. Poseben pozdrav pa je izrekel pisateljem iz zamejstva, ki so se v lepem številu odzvali povabilu.

Zbranim pisateljem je spregovoril predsednik Republiške konference SZDL Mitja Ribičič, ki je ob tej priložnosti orisal položaj slovenskih manjšin v zamejstvu, pa tudi o narodnih skupnostih v Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Mitja Ribičič se je v glavnem bavil o položaju koroških Slovencev, ki so po sprejetju zakona o štetju posebne vrste še v posebno težavni situaciji. Tozadevno je govornik dejal, da bo Jugoslavija kot zaščitnica koroških Slo-

vencev podvzela vse, da v mednarodni javnosti dokaže, da je Avstrija s tem korakom napravila revizijo državne pogodbe in da v tej državi prevladujejo elementi šovinizma, ki ima izvor še iz časa nacizma. Mitja Ribičič je posebej naglasil, da bo Jugoslavija vztrajala na svojih stališčih in koroške Slovence v njihovi borbi vsestransko podpirala. Nadalje je tudi opozoril, da so koroški Slovenci bili edini, ki so se borili proti fašizmu, medtem ko je za večino zločinov storjenih nad jugoslovanskimi narodi nosila odgovornost soldateska iz Avstrije. Kot že povedano, je Mitja Ribičič govoril tudi o drugih manjšinah in tozadevno dejal, da skoraj ni države v Evropi, ki nima manjšinskega problema in da se pa narodne manjšine prebujajo. Zaključno pa je povedal, da bo na prvem sestanku po Helsinkih, ki bo v Beogradu, opozorjeno, da se Avstrija ne drži pred letom dni sprejetih mednarodnih sklepov.

Govoru Mitje Ribičiča je sledila živahna diskusija v kateri so spregovorili številni pisatelji. Pri tem je prišla do izraza solidarnost s slovenskimi besednimi ustvarjalci. Bilo je govora o oblikah sodelovanja s Slovenci na Koroškem ter možnosti kulturnega osveščanja. Pri tem je bil dan predlog, da zbrani pisatelji naslovijo odprto pismo RTV Ljubljana, da se zavzame za postavitev televizijskega oddajnika na Karavankah in tako končno omogoči, da bi slovenski rojaki na Koroškem lahko sprejeli slovenski televizijski spored, kar je za ohran-

nitev slovenske besede na tem področju bistvenega pomena. Predlog je bil soglasno sprejet. (Vsebinsko odprtega pisma objavljamo na posebnem mestu našega lista — op. ured.)

Slovenski pisatelji so tudi sklenili, da se bodo poslužili vseh možnosti, da svoje kolege v drugih državah seznani o položajem situacije koroških Slovencev in so tozadevno ustanovili poseben odbor, ki bo izdelal ustrezen dokument, v katerem bo opozorjeno na ponedeljkov sestanek slovenskih pisateljev v Ljubljani. To pa je brez dvoma tudi ena izmed številnih moralnih podpor koroškim Slovincem s strani matičnega naroda.

Občina Sele zelo prizadevna

Na zadnji seji občinskega odbora v Selah pod vodstvom župana Velika je bil soglasno odobren letni obračun 1975 s presežkom 87.000 šilingov. V okviru dodatnega proračuna, ki ga sestavlja presežek in 100.400 šil. iz katastrofnega fonda (vsota, ki jo je prejela občina za povzročeno škodo ob neurju), je tako redni obračun v višini 1.847.100 šilingov izravnal. Poleg tega je odbor sklenil tudi prvi izredni dodatni proračun v višini 900.000 šilingov za izgradnjo in asfaltiranje cestnega odseka, ki se vleče od ceste, ki vodi preko Šajde pa do športnega igrišča DSG. Redni in izredni proračun za leto 1976 torej znašata skupaj 2.829.400 šilingov.

Na seji je župan tudi poročal o razgovoru, ki ga je imel z deželnim svetnikom Schoberjem, o deželni podpori za leto 1976. Rezultat te podpore so občinski odborniki vzeli z zadovoljstvom na znanje. Nadalje je župan informiral navzoče o prizadevanjih občine, da bi dobila iz fonda za pospeševanje obmejnih področij podporo, s katero bi zgradila zadružno cesto (Malčnikovo cesto — Maleschnikweg). Potrebna predela pri oblasteh so že izvedena in tudi tozadevni razgovor z namestnikom deželnega glavarja Bacherjem je potekal pozitivno. Tudi zadeva okoli ORF oddajnika v Selah je postala aktualna. Če bo šlo vse po sreči, bo letos novembra meseca že zgrajen, tako da bodo tudi tamošnji prebivalci uživali normalen sprejem.

Z začudenjem so občinski odborniki vzeli na znanje, da so se na področju šolstva (Sele-Kot) zgodile spremembe, o katerih se odgovorne oblasti niso prej pomenile niti z občino še manj pa s šolo. Za ta ukrep je pre-

Slovensko prosvetno društvo „Danica“ v Št. Vidu v Podjuni vabi na

KOROŠKI VEČER

v soboto 31. julija 1976 ob 20.30 uri pri Voglu v Št. Primožu.

Sodelujejo: Folklorna skupina SPD „Zarja“ iz Železne Kaple, mešani zbor SPD „Danica“ in instrumentalni ansambel „Fantje izpod Obirja“.

Prisrčno vabljeni!

bivalstvo zvedelo šele iz objave v deželnem zakonu (Landesgesetzblatt). Takšno postopanje oblasti napram izvoljenim mandatarjem je vsekakor neodgovorno in ima lahko neprijetne posledice. V okviru nadaljnjih točk dnevnega reda je bilo tudi soglasno sklenjeno, da bodo prihodnje leto zvišali krajevne pristojbine. Na zaključku se je predsednik kontrolnega odbora Anton Hribernik zahvalil vsem sodelavcem za korektno vodenje gospodarstva v občini.

Seja se je odvijala stvarno in v vzdušju medsebojnega razumevanja.

Tudi ministrstvo se strinja z germanizacijo slovenskih avtohtonih imen

Pri neki dijakinji, ki obiskuje celovško učiteljsko sem našel zemljevid Koroške, ki me je neprijetno presenetil. V njem sem našel vse tiste topografske „cvetke“, ki živo karakterizirajo miselnost avtorjev tega zemljevida. Imena kot so na primer Kimberngupf, Freiberg, Ferlach, Horn in drugi jasno izpovedujejo, da so bili tu na delu nemški nacionalisti.

Še bolj pa sem bil presenečen, ko sem si v karti ogledal področje južno Karavank — ozemlje sosedne Slovenije. Tu sem se lahko prepričal, da je avtorjem tega zemljevida šlo v glavnem za to, da pri svojih „odjemalcih“ ustvarijo vtis, da gre tu za nemško ozemlje. Številna imena gora in rek so označili samo nemško, tako da se na tej karti ne morejo spoznati ne Nemci, ne Slovenci, še manj pa ljudje drugih narodnosti, tako da karta v praksi ni uporabna. Upravičeno vprašanje, čemu ta zemljevid? Naj omenimo vsaj nekaj teh pomemčenih imen v Sloveniji: Steiner Alpen, Julische Alpen, Jelovcawald, Wochein, Wocheiner See, Wurzenener Save, Wocheiner Save, Feistritz, Drieth, Sann,

mu pomemčevanju botruje tudi zvezno ministrstvo za pouk, pa ni samo skrajno neokusno, marveč tudi značilno za miselnost, ki preveča tudi najvišje avstrijske urade. Omeniti moram še, da je bil ta zemljevid izdan 11 let po podpisu avstrijske državne pogodbe.

Čeprav je potujčevanje avtohtonih imen ne samo skrajno prostaško, marveč tudi protipravno, se v Avstriji očitno ne brigajo zato, kar samo potrjuje, da se še niso otrsli miselnosti fašistične preteklosti, ki zlasti v zadnjem času zavzema vedno večji obseg.

PL.

Bleščeča planina

V soboto zvečer smo slovenski planinci in prosvetaši iz Bilčovsa na originalen in slovesen način obhajali 70-letnico Hilde Lesjak pd. Jančičeve mame s Podgrada pri Bilčovsu.

Izredna želja Jančičeve mame je bila, da bi na Bleščeči planini v slovenski planinski postojanki, ki ji je zelo prirasla k srcu, obhajala svoj rojstni dan. To skromno vendar originalno željo sta ji hčerka in zet radevolje uresničila. Veliko presenečenje pa je bilo potem, ko se je proti večeru pojavil v koči ves pevski zbor Slovenskega prosvetnega društva „Bilka“ iz Bilčovsa pod vodstvom Francija Kapusa, da s petjem počasti njen jubilej. Jančičeva mama je bila tako presenečena nad to pozornostjo, da so ji stopile solze v oči. Njej v čast je zbor zapel celo vrsto pesmi in s tem dokazal, kako priljubljena je pri prebivalstvu, prav posebno pa še pri bilčovskih prosvetaših. Slovenski prosvetaši, planinci in Jančičeva mama so v prijazni planinski koči v pravi planinski domačnosti tvorili srečno družino. Najbolj srečna med vsemi pa je bila vsekakor Jančičeva mama in pa tudi ostali, saj so lahko z velikim zadovoljenjem ugotovili, da jim je presenečenje temeljito uspelo.

Številnim čestitkam se pridružujemo z željo, da bi bila jubilejantka zdrava in srečna in da bi še mnogo mnogo let obiskovala slovensko planinsko kočjo na Bleščeči planini.

Uspel pester večer SPD, Vinko Poljanec v Škocijanu

V soboto 24. julija zvečer je Slovensko prosvetno društvo „Vinko Poljanec“ v Škocijanu vabilo prijatelje lepega pelja in folklorne na pester večer v farno dvorano v Škocijanu. Vabilu se je odzvalo lepo število ljudi, med njimi precej tujih gostov, ki prihajajo vsako leto v naše kraje na dopuste, tudi z namenom, da se seznani s kulturnim ustvarjanjem koroških Slovencev, saj imajo tu pri nas na južnem Koroškem lepo priložnost konfrontirati se s problemi slovensko govorečega prebivalstva.

V pozdrav je možki pevski zbor domačega prosvetnega društva zapel gostom dve dobrodošlici — eno v slovenskem drugo pa v nemškem jeziku. Nato je zapel še celo vrsto drugih pesmi, ki so imele pri publiku zelo lep odmev. Zbor je vodil spretni in priznani pevovodja Hanzi Kežar. Obiskovalce te prireditve je zelo prijetno presenetil nastop folklorne skupine KUD „Mali vrh“ iz Nemilja-Podblice pri Kranju, ki je izvedel nekaj zelo uspešnih plesov. Ljudstvo je z navdušenjem sledilo izvajanjem te folklorne skupine, ki je prišla k nam med koroške Slovence, da nam ponovno dokaže, da v boju za naš obstoj nismo sami in nam hkrati izpriča svoje prijateljske vezi, katere se zlasti v zadnjem času vedno bolj utrjujejo.

Po močnem aplavzu, ki ga je žela ta folklorna skupina, je nastopil mešani zbor Slovenskega prosvetnega društva „Danica“ iz Št. Vida v Podjuni prav tako pod vodstvom Hanzija Kežarja. Zapel je nekaj pesmi, katere je snemala tudi švicarska televizija. Že po prvih zvokih se je slišalo, da imamo pred nami zbor najboljše kvalitete, kar je potrdila tudi publika, ki se je zahvalila zboru z navdušenim in dolgotrajnim aplavzom za izredno ubrano podano pelje. Za konec je zbrano občinstvo še enkrat razveselila folklorna skupina iz Slovenije in s plesom zaključila ta večer, ki bo mnogim ostal v prijetnem spominu. Povezavo med posameznimi točkami sporeda je spretno vodila učiteljica Helka Mlinar in to seveda v obeh jezikih, kar pomeni zelo lepo a tudi odgovorno nalogo.

Folklorno skupino iz Slovenije je spremljal tajnik ZKPO iz Kranja Janez Ržen. Pred koncertom je predsednik SPD „V. Poljanec“ Miha Kap goste iz Slovenije seznanil z zanimivostmi okolice Klopinskega jezera. Po uspehi prireditvi je bila pri Rutarju v Klopincu vesela družabnost na kateri se je manifestirala tesna povezanost med koroškimi Slovenci in Slovenci v matični deželi.

Slovenji Plajberk

V soboto popoldne smo spremili le zadnjemu počitku na pokopališče v Slovenji Plajberku Lucijo Wieser sld. Šašelnovo mater iz Slovenjega Plajberka. Po težki bolezni je v 82. letu starosti umrla v celovški bolnišnici.

Kot zvesta pripadnica slovenske narodne skupnosti na Koroškem je morala v najtežjem času slovenske zgodovine, v času Hitlerjeve strahovlade, zapustiti ljubljeno domačo grudo in iti z možem in otroci v pregnanstvo. Ta usoda je doletela takrat več sto zavednih slovenskih družin, ki so se morale kot brezpravna raja prebijati skozi življenje. Šašelnova družina je bila pregnana v Rehnitz, od tam v Eichstätt in v Frauenaurach. Po vojaški zmagi nad fašizmom so se Šašelnovi in tudi ostali koroški Slovenci vrnili na svoje opustošene domove. Vendar stari Šašel ni dolgo užival svobode, kajti še istega leta je na posledicah trpljenja v taboriščih umrl. Rajna je bila vzorna mati, ki je vse otroke vzgojila v ponosne in zavedne Slovence. Njen sin, sedanji posestnik Šašlove domačije Feliks (starejši) je slovenski odbornik občine Borovlje in odločen bорец za uveljavitev slovenskega jezika v občinskem uradu, njen vnuk dipl. inž. Feliks (mlajši) pa je tajnik Zveze slovenskih organizacij na Koroškem.

Pogreba se je udeležila velika množica ljudi, med njimi mnogo izseljencev iz Podjune, Roža in Zilje, predsednik nadzornega odbora ZSO in predsednik Zveze koroških partizanov Prušnik Karel-Gašper ter številni drugi zastopniki javnega in kulturnega življenja. V imenu Zveze slovenskih izseljencev se je od pokojne v pretresljivih besedah poslovil predsednik Kramer Lovro poleg tega pa je ZSI položila na grob sotrpinke venec rdečih nagelnov, neka deklica pa je v slovenskem jeziku recitirala pesem o materi.

Pretresljivo so se od pokojnice domu in ob odprtem grobu poslovili domači pevci in tako s pesmimi žalostinkami dali pogrebniemu obredu, ki ga je imel domači župnik Jančar, še turobnejši značaj.

Šašelnovo mater bomo obranili v častnem spominu. Sinovom in hčerki ter sorodnikom izrekamo naše globoko sožalje.

Občinska seja v Škofičah

Občinski odborniki so na svoji seji v četrtek 22. julija t. l. odobrili letni obračun s presežkom v višini 750.000 šilingov in — proti glasu svobodnjaškega mandatarja — dali županu M. Bürgerju (SPD) razrešnico. Po poročilu kontrolnega odbora pa je tudi občinska blagajna v redu.

Zastopnik volilne skupnosti (VS) Herman Jäger in hkrati član kontrolnega odbora, je ob tej priložnosti izrekel besede zahvale županu, ki se s trudom in delom prizadeva za dobrobiti soobčanov in ki mu je uspelo dobiti potrebne subvencije s strani dežele.

V okviru dnevnega reda je občinski svet sklenil tudi izredni dodatni proračun v znesku 1.434.700 šilingov. Občina namreč namerava postaviti garažo za poštno avtobuse, obenem pa urediti prostore za gasilsko orodje, kar bo prišlo na pol milijona šilingov. Del sredstev bodo porabili za napeljavo cestne razsvetljave na Rovah in Ravnah, kakor je bilo soglasno sklenjeno na pobudo in predlog zastopnika Volilne skupnosti.

Prometne razmere v Holbičah bodo v doglednem času izboljšane. Tamkajšnje „ozko grlo“ hočejo odpraviti z obvozom. Tako rešitev pa je predvsem omogočil rojak Joži Perdacher, ki je dal primerno zemljišče brezplačno na razpolago in s tem jasno izpričal smisel za občinske interese.

Končno je športno društvo v Škofičah na svojem igrišču le moglo urediti po predpisih predvidene prostore — s sredstvi iz občinske blagajne.

Zveza koroških partizanov priredila izlet v Slovenijo

Dolgo časa je že od tega, ko je bila izražena želja, da napravimo izlet v partizansko bolnico Franjo in k Svetemu Urhu pri Ljubljani, da obudimo spomin na čase iz narodnoosvobodilne borbe. Tako je Zveza koroških partizanov pliberškega področja v nedeljo 11. julija vabila svoje člane in pa tudi tiste, ki se zanimajo za našo partizansko borbo na obisk teh dveh znamenitosti iz zadnje vojne. Zanimanje za izlet je bilo tako veliko, da so nekateri morali ostati doma.

Iz Pliberka smo krenili že ob peti uri zjutraj, kajti pot do našega cilja je bila dolga. Vozili smo se preko Jezerskega, skozi Kranj, Ljubljano, Vrhniko in Idrijo do Cerkna. Čeprav je bil dan zelo vroč, ni nihče sitnjaril, saj smo vsi komaj čakali, da pridemo do Franje. Okoli 10. ure je bilo tako daleč. Kakor domeni nas je v Cerknem v gostilni pri Lovcu pričakoval tovariš Lipej, bivši partizan in član zveze borcev iz Cerkna, ki je bil naprošen za vodiča pri ogledu te znamenite bolnice. Iz Cerknega smo se peljali še tri kilometre nato pa je bilo treba iti še četrte ure peš in že smo bili pri vhodu v soteski je bila cela vas teh barak, ki so takrat služile vsaka svojemu namenu. Nad vrati teh barak je povsod napis, kakšnemu namenu služi oziroma je služila baraka — za zdravnike, za službeno osebje, za ranjence, za operacijske, za kuhinjo itd. Nismo se mogli dovolj načuditi, kakšne naprave so vse služile zdravljenju borcev. Ohranjene so še naprave v operacijski sobi, ki so zdravnikom služile pri operacijah. Neverjetno je, kaj lahko vse ustvari močna volja in iznajdljivost. Občudovanja vredni so tisti zdravniki, če pomislimo pod kakšnimi pogoji so morali delati in živeti. Naj si današnji rod zdravnikov vzame za zgled bolnico Franjo, v kakšnih okoliščinah so delali partizanski zdravniki, potem pa ne bodo hrepeli samo po velikih plačah, temveč bi bili bolj zadovoljni s samim seboj, kar bi mnogo koristilo pacientom in sploh človeštvu.

Tovariš vodič nas je podrobno seznanil z napravami in takratnim življenjem v bolnišnici. Povedal je, da je v njej zdravilo 522 ranjenih partizanov in da je poškodbam podleglo 61 borcev. Čeprav improvizirano, je vse delovalo brezhibno. Tako so imeli v bolnici svojo električno centralo, telefon, ki jih je povezoval

z zunanjim svetom in vse to kar je potrebno za obstoj bolnišnice. Strašno je moralo biti leta 1944, ko so nemški vojaki skušali po soteski prodreti do bolnice v kateri je bilo polno ranjencev. Nekaj metrov tik pred arealom Franje so se obrnili, misleč da naprej v ozki skalnati grapi itak ne morejo prebivati ljudje. Pač pa so pozneje z minometi in topovi obstreljevali bližnje področje, kjer so slutili, da bi bila bolnica. Da pa so vse to lahko prestali, brez da bi jim prišli na sled, pa je pripisati skrajni disciplini in konspiraciji ter seveda tudi temu da ni prišlo do izdaje. Težko si je tudi predstavljati, kako so spravljali les in drug material, da so v soteski neopazno zgradili celo vas in kako so spravljali ranjence in vse potrebno na to območje.

Ogled tega nepozabnega spomenika iznajdljivosti in borbe slovenskega ljudstva nas je globoko pre-

Slovensko prosvetno društvo „Drabosnjak“ na Kostanjah vabi na

VEČER SLOVENSKE PESMI IN FOLKLORE

v soboto 14. avgusta 1976 ob 20.00 uri v Kulturnem domu v Vrbi.

Nastopajo: Moški in mešani zbor „Planina“ iz Sel pod vodstvom Mire Oraže in Francija Čertov, trio „Korotan“ iz St. Vida v Podjuni pod vodstvom Hanzija Kežarja in tamburški zbor iz Hodiš pod vodstvom Dorice Sabotnik.

Prisrčno vabljeni!

vzel, tako da smo bili polni občudovanja, kaj vse zmoro ljudstvo, ki je obsojeno na smrt in hoče živeti. Predno smo se poslovili od našega vodiča v Cerknem, smo položili na grobnico entisočdesetih partizanov venec Zveze koroških partizanov in

se tako poklonili njihovemu spomenu.

Kot smo že omenili smo imeli v narčtu ogledati si nekdanjo zloglasno belogardistično postojanko pri Urhu pri Ljubljani. Medtem ko je Franjo prevevala humanost in neizmerno tovarštvu, smo bili pri Urhu soočeni z zločinskimi izdajstvom in ubijanjem tistih ljudi, ki so se uprli krivici in zatiranju. Pri Urhu je pokopanih preko 400 partizanov in aktivistov, ki so bili na zverinski način ubiti od belogardističnih izdajalcev. V muzeju smo videli fotografije izmaličenih trupel pobitih, izrezane zvezde na obrazih in zaklanega borca, kot mesarji zakoljejo prašiča.

In to so delali tisti, ki so se baje borili za vero. To so bili ljudje-zverine in največji morilci v zgodovini slovenskega naroda in podli gestapovski agenti. Grozljivi spomeniki kot so cerkev, mežnarja in lipa na katero so obešali mučene borce, naj nam bodo vedno pred očmi in v opomin, da se kaj takega ne sme nikdar več ponoviti. Na lastne oči smo se lahko prepričali, koliko gorja lahko povzroči tudi takšni ljudje, ki nosijo na zunaj sveta oblačila. Tu pri Urhu sta nas pričakala predstavnika odbora koroških partizanov v Ljubljani — tovariš Mak in tovarišica Kasteliceva. Le-ta nam je v pretresljivih besedah opisala zgodovino in delovanje v belogardistični postojanki pri Urhu, za kar se ji najlepše zahvaljujemo. Ob njenih izjavah smo bili globoko prizadeti in spraševali smo se ali je to sploh mogoče.

Tudi pri Urhu smo se v imenu Zveze koroških partizanov s položitvijo venca na grob mučnikov, oddolžili spomenu žrtvam. Prevzeti od vsega kar smo videli in hvaležni organizaciji ZKP v Pliberku, ki nam je omogočila ta izlet, da smo videli kraje, ki so bili v protifašistični borbi glavne postaje slovenskega križevega pota, nam bo ostal v lepem spomenu.

Ne nazadnje naj še omenimo, da bolnico Franjo obišče na leto povprečno 50.000 ljudi iz številnih držav Evrope. Pri tem so naredili zanimivo ugotovitev, da je med temi državami najbolj šibko zastopana Avstrija in Nemčija. Vzdrževanje tega neminljivega spomenika narodnoosvobodilne borbe stane letno okrog 300.000 šilingov.

Izlet je vsekakor uspel, pa čeprav so se vanj zaletavali tisti, ki so ob koncu vojne zapustili svojo domovino, medtem ko smo se mi vračali domov. Paniko so hoteli delati tudi žandarji s tem, da so se vozili mimo čakajočih na avtobus in si vsakega pošteno ogledali, kar pa še ni bilo dovolj, za nami na Jezersko se je pripeljal še „tajni“ policist.

Letošnji mednarodni lesni sejem v Celovcu bo še bolj atraktiven

Letošnji mednarodni lesni sejem v Celovcu, v času od 14. do 22. avgusta, se bo odvijal v znamenju jubileja — 25-letnice obstoja. Odlikoval se bo tudi s tem, da nas bo seznanil s številnimi novostmi in dosežki, ki iz leta v leto vedno bolj poltrjujejo mednarodni sloves tega lesnega sejma, ki je edinstven v Evropi.

Kot že ime pove, ima ta sejem poudarek na lesu. Z vsakim letom se na tem področju kažejo veliki tehnični napredki, katere imamo priložnost spoznati in se podrobno seznaniti z njihovo funkcionalnostjo. Kot že več let, sta tudi letos glavni atrakciji celovškega lesnega sejma demonstracija sejemске žage in sejemске mizarske delavnice. Letos bomo videli že enajstič sejemsko žago pri delu — najracionalnejša predelava okroglega lesa (hlodov) v deske in popolnoma avtomatizirano mizarsko delavnico, kjer bomo dobili vsa potrebna navodila in pojasnila. Vedno večje število obiskovalcev na obeh demonstracijskih objektih jasno potrjuje, da je vodstvo s tem zadelo v črno in da sta oba objekta najbolj privlačni točki celovškega lesnega sejma. Z izgradnjo nove sejemске hale V, ki je velika pridobitev in hkrati jubilejno darilo ob 25-letnici obstoja celovškega lesnega sejma, je prišlo na razstavišču do nujnih sprememb, ki pa niso samo v korist razstavljalcev marveč predvsem tudi obiskovalcem sejma, ki imajo tako mnogo lepši pregled razstavljenega blaga. Tako so sedaj transportni stroji in staplerji skoncentrirani na vzhodni strani razstavišča. Tudi sejemška mizarska delavnica se je preselila v veliko leseno halo III, ki bo tako služila tudi razstavi lesnih izdelkov in poleg tega tudi splošnemu blagovnemu sejmu. Polovica nove hale V, ki je bila dograjena letos, bo služila tehniki žaganja, druga polovica pa strojem in napravam za lesno obdelavo. V glavnem bo splošno blago dobilo svoje prostore v halah XII in IV, v katerih so bili do sedaj lesno predelovalni stroji in montažni deli. V hali VI si bomo lahko ogledali veliko izbiro pohištva, razne posebne razstave in celo vrsto blaga inozemskih razstavljalcev.

Nova razporeditev sejemskega prostora omogoča bolj skoncentrirano in pregledno delitev strok, kar je še prav posebno poudarjeno na lesnem področju, kjer pride proizvodnja oziroma predelava lesa od hloda pa do izgotovljene deske še bolj do izraza.

Skupna površina celovškega sejemskega razstavišča znaša 100.000 kvadratnih metrov. Na tej površini je razporejenih 35 hal za razstavljalce in obiskovalce. Do nedelje bo vse tako daleč urejeno, da bodo lahko pričeli z dostavljanjem blaga in strojev, ki jih bo razstavljalco skoro 1600 razstavljalcev.

P I S M O B R A L C A

Kotmara vas

Pred nedavnim smo videli v televiziji kratko oddajo iz Kotmare vasi. Neka gospodinja (ki je v resnici učiteljica) se je šopirila, češ da je med ljudstvom tega kraja velika napetost. To trditev pa je spodbil neki mladi kmet, ki je govoril prav iz srca, kako lepo se razumejo med seboj sosede in kako si pomagajo eden drugemu ne glede, če kdo govori nemško ali slovensko. Torej čisto v nasprotju z izjavo učiteljice, ki vidi povsod okoli sebe samo „svoštvo“, zlasti v Čahorčah v njenem nahujskanem krogu.

Prikazali so tudi neki „brambovski grob“ na kotmariškem pokopališču. (Če bi jih pot zanesla samo malo višje v stran pa bi lahko videli v televiziji oskrunjeni partizanski spomenik, ki

ga je letos požgala neznana zlobna roka). Ta brambovski grob pa naj bi pokazali dve leti poprej, ko je skozi 50 let klical in prosil pod meter visokimi koprivami, da bi se ga kdo usmilil in ga očistil plevela. „Domovini zvesti“ ga niso slišali.

Zapuščeni in zanemarjeni grob, ki je bil že v sramoto pokopališča, je pred dvema letoma kupil neki saran in ga lepo uredil. Ko pa so za to letos zvedeli brambovci, so se takoj pritožili pri župniku. Le-ta je zaradi ljubelega miru razveljavil nakup, tako da so letos dobili grob lepo urejen nazaj. Da so brambovski grob kazali v televiziji, je pravzaprav zasluga menjave lastnika pred dvema letoma.

Naslov na uredništvu

IVAN CANKAR

19

Martin Kačur

Življenjepis idealista

„Vse ob pravem času... tako je! Biti cunja, kadar je veter... sem in tja in kamorkoli... nekam jo bo že prineslo; ne biti samovoljen natič; če je v rahli zemlji, ga veter izruje in zaluči v razor; če je globoko zasajen, ga prelomi... To kakor drugo!... Kadar ni vetra, leži cunja v blatu, natič pa se vzpenja visoko... zato je takrat bolje biti natič... bolj je spoštovan, bolj češčen... In tako... natič — cunja, cunja — natič... to je življenje...“

Začel je prepevati natičoma po dolgočasni melodiji.

„Cunja — natič... natič — cunja...“

Breznosi Andrej ga je prijel pod pazduho in ga je spravil do doma...

Zbudil se je zjutraj Kačur in zazdelo se mu je, da je sanjal čudne sanje. Tam je stal Ferjan, in on, Kačur, je stal pred njim s klobukom v roki in se mu je klanjal.

„Ali so bile sanje?“ je prašal še ves nemiren, ko je odprl oči.

„Brigajo me tvoje sanje!“ je odgovorila žena čemerno. „Pijan si bil, da si obležal v veži!“

Oblekel se je v prazniško obleko ter si očedil suknjo.

„Zdi se mi, da niso bile sanje!“

Napil se je proti šoli; sijal je topel jesenski dan.

Kačur je mežikal z motnimi očmi; v obraz je bil siv, upadel; suho mu je bilo v grlu in na jeziku. Neprijeten mu je bil svetli dan; preposposki se mu je zdel, visok in prezirljiv. Hodil bi rajši po blatu, v dežju in mraku.

Pred šolo se je bil pripeljal koleselj, iz njega je skočil gospod v svetli suknji in izginil v vežo.

„Tisti je!“ se je prestrašil Kačur. „Spoznal sem ga, kakor je stopil!“

Postal je, nato se je vrnil. Nekaj čudnega, ne ponos ni bil, ne strah, mu je branilo, da bi se pokazal Ferjanu in se mu poklonil. Šel je v krčmo, sedel je v teman kot in je gledal predse na mizo; polna steklenica je bila pred njim in ni se je doteknil.

Dolgo je sedel, nato je skril obraz v roke in solze so ga zaskelele v oči.

„To ni pravica! Tako ne morejo iti božja pota!... Trpljenje brez plačila... plačilo brez trpljenja!“

Steklenica je bila še polna na mizi, ko je šel ter se vrnil v šolo s krepkejšim korakom in resnim temnim obrazom.

Ferjan je prišel po stopnicah in se je razgovarjal glasno z Jerinom.

„A tukaj si torej, Kačur? Iskal sem te že, pa pravijo... No,“ mu je segel v roko, „kako pa je? Hudo si se postaral, res! Če bi te bil srečal na ulicah, te ne bi bil spoznal!“

„No, tako je pač!“ se je smehljaj Kačur grenko. „Ta doli, ta gori... tako se svet vrtil dandanašnji!“

„Kaj?“ se je zasmel Ferjan. „Saj mi vendar nisi zaviden? Veš kaj, stari, stopiva kam, saj je še daleč do kosila, pa se pomeniva o tistih časih...“

Jerin mu je ponudil roko.

„Kaj ne greš z nama? No, pa na svidenje!“ — Kaj? Zakaj pa me tako grdo gledaš, Kačur?“

„Nikoli ne gledam drugače, odvadil sem se!“ je odgovoril Kačur in topila se je zamozavest, ki se mu je bila zdramila v srcu.

Stopila sta v gostilnico ter sedla v gosposko sobo.

„Seveda, tam v Blatnem dolu!“ je vzdihnil Ferjan. „Zakaj pa si bil tako neumen? Glej, par let sem starejši od tebe in ti si bil drugače veliko bolj pameten nego jaz — pa kaj je zdaj s tabo in kaj je z mano?“

„Le to mi povej,“ mu je pogledal Kačur pazljivo v oči, „kako si to storil! Rad bi vedel... ker ne razumem tega, ne morem razumeti! Tako majhne, tako zelo nedolžne stvari sem jaz počel takrat; in zdaj... razvalina! Ti pa si, pravijo, ste-

ber naprednega učiteljstva; in zdaj... nadučitelj!... Tega, glej, ne razumem! Razloži mi!“

Kačur je govoril odkritosrčno; s srepim pogledom in nepetim obrazom.

Ferjan se je zasmel grohotoma.

„Takrat v Zapolju si bil otrok in si bil otrok v Blatnem dolu in si otrok še zmerom!... Kaj ne razumeš? Takrat, pred dvajsetimi leti, človek ni smel biti napreden... zdaj sme! Še koristi mu!“

„Kaj pa zdaj ne sme biti?“ je prašal Kačur.

„Ti bi torej zmerom rad bil tisto, kar človek ne sme biti?“

„Ne!“ je zmajal Kačur hitro in iztegnil roke. „Ne maram biti nič; ne tisto, kar smem biti, ne tisto, kar ne smem!“

„Nič torej?“

„Nič!“

„Tudi učitelj ne? Žalostne stvari so mi pravili o tvojih metodah... prinesel si jih pač s sabo iz Blatnega dola... No, zdaj sva v krčmi!“

Kačurja je izpreletel strah; ni več videl pred seboj Ferjana, temveč nadučitelja; in njegov obraz se mu je zdel teman in strog njegov glas.

„Jaz, gospod nadučitelj...“ je ječjal.

„Kaj?“ ga je pogledal Ferjan osupel.

„Nisem tako mislil... nisem mislil žaliti...“ se je izgovarjal Kačur s plahim glasom.

„Kaj pa ti je, zlodej? Kaj se ti je zmešalo?“ se je čudil Ferjan. „Tisto zaradi šole sem le tako omenil... se bo že napravilo! Zlovoljen si pač, potrj, raka imaš v srcu — odtod palica v šoli in kletev! Seveda — kako pa bi bil prijazen?“

„Saj se bom trudil... glej, Ferjan, zdaj vidim, da si blag človek... saj se bom trudil...“

„Nehaj! Kdo pa te bo poslušal? Verjamem, da bi se izpremenil človek v tvoji koži; ampak v staro babo — ne!“ se je razjezil Ferjan.

Kačur ni več vedel, kaj bi govoril in kako bi se opravičeval.

VLADIMIR KAVČIČ

Vedomci

Sonce je pripekalo dan za dnem, travniki in senožeči so že bile pokošene. Dolge njive z žitom, ki so obkrožale vas, so bile vsak dan bolj rumene, bolj zlate. Bližal se je čas žetve. In nekega dopoldneva, kot da so se vaščani dogovorili, so se na treh ali štirih koncih hkrati pojavile skupine žanjic. V živopisanih rutah in s spodrecanimi krili so se sklonjenih hrbtov zagnale v žito, ki je najprej dozorelo, v ječmen.

Proti poldnevu so bili uspehi njihovega dela že vidni. Na strniščih je ležalo brez števila snopov, ponekod so jih že nalagali na vozove in vozili v kozolce, kjer naj bi se pred mlačvijo še dobro osušili. Če bi vreme še naprej ostalo lepo, je bilo pričakovati, da bo za ječmenom prišla na vrsto pšenica in žetev bo v dobrem tednu končana.

Čas je bil torej pravi, zato ni bilo čudno, če smo se v teh dneh Lojz, Peter in jaz pogosto potikali po poljih, poležavali po obronkih med njivami in zlasti še oprezovali okrog njiv z žitom. Po dolgem moledovanju, naj nam pove kaj o vedomcih, nam je bil ded zaupal, da jih je najlaže odkriti prav ob žetvi. Na svoje oči jih sicer ni bil še nikoli videl, saj si tega tudi ni nikoli posebno želel. Ker je veliko vandrall po svetu, se mu je le redko pripetilo, da bi bil ob žetvi na kmetih. Vse, kar je o vedomcih vedel, so mu povedali stari ljudje, v tistih letih, ko je pri stricu na Masori služil za pastirja.

Od tedaj pa je tudi že minilo mnogo mnogo časa, zato ni bilo čudno, da nam ni znal povedati niti tega, kako vedomci izgledajo. So podobni živali ali človeku? Le to je rekel, da jih človek takoj prepozna. Kdor jih je videl, je pri priči vedel, da so oni. O njihovi prisotnosti pa je bilo mogoče sklepati tudi v drugih primerih. Vedomci so namreč odnašali žito. Ob žetvi so žanjice večkrat opazile, da je bilo latje tu in tam prazno. Snopje, ki ga niso postavili v kopice, je čez noč izginilo. Kadar se je to zgodilo, je vsakdo vedel, da so bili na delu vedomci. Škoda, ki so jo povzročali, navadno ni bila velika, odnesli so le toliko, da so opozorili nase, zato so se ljudem zdeli kot nekakšna norčava bitja. A takšni so bili le poleti. Pozimi in pomladi so se znali vtihotapiti v kašče, odnašali so žito iz skrinj, žito, ki je bilo pripravljeno za seme, ali tisto, ki je bilo namenjeno za kruh. Pri tem jih ni mogla zadržati niti dvakrat zaklenjena ključavnica, ne žegnana voda, ne trije križi, ki so jih ob novem letu zarisali na vrata kašč. Ponekod so verovali, da jih prežene le zvezda s petimi roglji, vrezana v podboje. Tega znamenja pa so se tudi bali, ker ni nihče čisto dobro vedel, kaj pomeni. Kot druge čarovne stvari, se je tudi ta lahko obrnila človeku v škodo. Zato ni bilo čudno, je pravil ded, če so kmečki gospodarji na pomlad s strahom prihajali v kašče.

Nikoli niso zatrdno vedeli, ali jim bo žito ostalo do prihodnje žetve. Prav pogosto se je zgodilo, da je kruha zmanjkalo sredi najtršrega dela, pa čeprav so z njim varčevali že od jeseni naprej.

A skoraj vse tiste prečudne zgodbe, o katerih nam je pravil ded, so se bile dogodile na Masori in v njegovih otroških letih. Odkar se je bil naselil tu, v Poljanski dolini kot da so se časi spremenili. On ni videl niti vil, ki so se ob poletnih večerih v mraku prikazovale v Dolgem logu, niti škrate, ki je obiskoval pastirje pod Blegošem. Zato nam tudi ni dajal velikega upanja, da bi videli vedomce, saj jih v bližini zadnja leta sploh niso več opazili.

Kljub vsemu temu, pa se je meni vendarle nasmehnila sreča. Bilo je pozno popoldne, v tistih kratkih trenutkih, ko je bilo sonce že potonilo za hrib in ga nisem mogel več videti, čeprav sem bil obrnjen proti zahodu. Njegovi žarki so še dosegali sleme naše hiše, zgornja polovica doline je bila še polna svetlobe, njeno dno pa že v temni senci. Tedaj sem jih zagledal na ožarjenem obronku hriba, dober lučaj pred seboj. Stal sem v senci, gori na obronku pa je bila svetloba še žareča, sijala je skozi nje. A kljub temu sem jih prav razločno videl. Bili so vsaj trije, poskakovali so v zrak, pa spet izginjali. Bilo je prav tako, kot je napovedal ded. Pri priči sem vedel, da so vedomci. In prav nič čudno se mi ni zdelo, da jih ded ni mogel natančneje opisati. Bili so otroške velikosti in jajčaste oblike. Na zgornjem, ožjem koncu je bilo nekaj glavi podobnega, čeprav to ni bila. Nekakšne črtice so dale slutiti oči in usta, a to niso bile prave črte, prej nekakšne vitice. Namesto rok in nog pa so imeli nekak-

šne ovijalke, ki so se neprestano zvijale in premikale, a so se z njihovo pomočjo nekako le odganjali od tal in kar živahno poplesavali. Ta prikazen je trajala le nekaj sekund in od nje so me oči pošteno ščemele.

Ko sem se ozrl okrog sebe, da bi o tem komu povedal, v bližini ni bilo nikogar. In zaman sem čakal, da bi se vedomci spet prikazali. O njih sem lahko pripovedoval šele pri večerji, a moj doživljaj niti na deda ni napravil velikega vtisa. Pomenljivo mi je priki-mal in brez besede odšel spat. Njegovo brezbriznost sem razumel po svoje. Dedovo žito smo že pred nekaj dnevi spravili v kozolec, bilo ga je tako malo, da je imel vse snope preštete. Za obronkom, kjer so se mi prikazali vedomci, pa je bila velika njiva najbogatejšega kmeta iz naše vasi. Jeriča ni moglo prizadeti, čeprav bi mu vedomci odnesli nekaj snopov. On je bil v vasi edini, ki je imel kruh vse leto v miznici. Včasih res samo v miznici, ampak brez njega nikoli niso bili.

Naslednjega dne pa se je izkazalo, da ded le ni bil pozabil na večerne prikazni. Komaj je Jerič pripeljal na njivo voz, da bi začel nakla-

FRANCE KOSMAČ

Bor

*Zelen bor na gori rase,
ranjeni zeleni bor.
Za spomin na sužnje čase
in na zmagovit upor.*

*Padel pod zelenim borom
je junaški partizan.
Bor pa zrasel je z uporom,
iz krvi v svoboden dan.*

*Po dolini se ozira
v nepozabne dni spomini:
novo vsepovsod prodira
do vrhov od korenin.*

Uganke

**Štirje po vasi tekajo,
pa se nikdar ne ujamejo.**

(Kloso na du)

**Za štedilnikom črnuhi,
v trdi noči se pode,
pride jež in za večerjo
kar po vrsti vse poje.**

(Ščurki)

**Koklja je lesena,
piščeta pa železna.**

(Brid)

dati snopje, že mu je ded stopil nasproti. In tudi meni je pomignil, naj grem z njim.

— Si kaj opazil? ga je vprašal že od daleč.

— Je zmanjkalo kaj snopja?

Jerič se je začel razgledovati po njivi in temna senca mu je prekrila obraz.

— Šent, tamle je bila kopica, zdaj pa je ni!

— Vedomci, je pomislil priki-mal ded in pokazal name. — Pob jih je videl. Najmanj trije so bili.

— Kakšni vedomci?

— Pravi... Glej, pa tudi vse klasje po strnišču je pobrano. So pa res bili pridni.

— To sem dovolil, je rekel Jerič. — Otroci ga vsako leto poberejo, to je njihova pravica. Da pa se spravijo na snopje, je pa le preveč!

— Vedomci, je priki-mal ded in z očmi pokazal proti Vrbančku, kjer se je ponavadi okrog hiše podilo vsaj deset napol golih in prestrašenih otrok, zdaj pa ni bilo nikogar. — Kakor ptice na nebu, ne sejejo in ne žanjejo...

— Žel sem jaz, se je razhudil Jerič. — Prekleta lakota bajtarska!

Bajtarji smo bili tudi mi, zato se mi je zdelo, da se Jerič jezi tudi name. A prav sem ga razumel šele čez nekaj dni, ko je bila njiva že čisto prazna in ni bilo verjeti, da bi Jerič prišel na spregled. Vrbančkovi otroci so me povabili na kozolec in mi zaupali svojo skrivnost. Skoraj vsak od njih je imel v senu zakopan svoj snop. S svojimi umazanimi prsti so prav spretno obirali klase in nosili v usta pšenična zrna. Dali so mi pokusiti, bilo je še kar užljivo, a pri nas še nismo bili toliko lačni, da bi si morali pomagati na tak način. Razumel pa sem jih vseeno in nikoli nisem izdal te njihove skrivnosti, niti našemu dedu ne. Pri Vrbančkovih je bilo preveč hudo. To poletje, čeprav še niti ni bil avgust, so bili že čisto izropali domači sadovnjak. Niti toliko niso mogli počakati, da bi bilo sadje vsaj napol dozorelo.

Palček in jazbec

Prišel je nekoč palček do jazbine in potrkal:

„Pojdi z menoj, ljubi moj, greva na sprehod. Poldne je, sonce sije prelepo. Šla bi, veš, ob potoku gledat jerebiko; pravijo, da ima nove, rdeče korale. Pridi, jazbecček.“

„Kaj še,“ godrnja jazbec, „le kdo bi hodil o belem dnevu na sprehod! Saj sem šele o svitu prišel z lova, naspati se moram, kakor se spodobi. Posnažil in pospravil sem si luknjo, zdaj pa z užitkom ležem spat.“

„Če si tak, pa bodi — kakor jazbec, ki venomer tiči v luknji,“ pravi palček. „Če ne, pa ne.“

In šel je sam na sprehod.

Jazbec pa se je v jazbini naspal, naležal, nasedel, in ko je temna noč pokukala v njegovo luknjo, je bil šele pri volji, da bi šel na sprehod. Potrka tedaj na drevo pri veričini duplinici in vabi palčka:

„Pojdi, mali moj, greva na sprehod; zvezde že mežikajo in temna nočka blodi po gozdu. Pridi!“

„Kaj še,“ zagodrnja palček ves zaspan. „Kdo bi se potikal po gozdu v temni noči! Saj sem se sprehajal čez dan, gledal sem, kako raste jerebika, duhal sem vresje in zlato brezovo listje. Zdaj pa bi spal.“

„No, če ne, pa ne,“ se je razjezil jazbec.

In je odšel za temno nočjo daleč po gozdu.

Ker, veste, kakor je komu vseč: eni si za spanje izberejo dan, drugi pa noč.

„Oprosti, Ferjan... meni je res težko na svetu!... Kar sem doživel, vse kar sem videl, odkar sem prišel iz Blatnega dola, mi je tako... tuje, nenavadno... ne vem kaj bi!“

Pogledal je na mizo.

„Ni bilo prav, da so me potegnili iz Blatnega dola... domač sem bil že tam... Zato sem prosil, ker sem bil navajen... in ker sem bil vselej vesel, kadar so odrekli... Ni bilo prav, da sem prosil... tam bi umrl v miru...“

Ferjan ga je pogledal sočutno, toda tudi mnogo prezira je bilo v sočutju.

„Slab si bil!“

„Ne slab, Ferjan! Zdaj šele, ko se spominjam v daljavo, zdaj šele vem, koliko moči je bilo v meni! Ampak kaplja za kapljo... brez konca; nobeden sod ni tako velik, da bi nazadnje ne bil prazen... Saj nič ne veš! Kaj tisto — tam zunaj! Človek se otrese, pa je, in gre dalje svojo pot! Ampak tisto... tisto trpljenje med štirimi stenami, ki ga ne vidi ne svet, ne prijatelj, in ki ni poplačano nikoli! To bi moral poznati, Ferjan!“

„No... seveda!“

Očitno je bilo, da se je dolgočasil.

„Drugače... kako pa ženi?“

„Kako bi?“ je odgovoril Kačur osorno, „Tukaj je zdaj doma... jaz nisem!“

Obadva sta molčala.

„Skoro bo čas za kosilo, mislim!“ je pogledal Ferjan na uro.

„Čas je, res!“ se je vzdignil Kačur.

„Ali prideš jutri v čitalnico?“

„Morda.“

„Žena tudi?“

Kačur ga je pogledal.

„Seveda pride!“

Ko se je vračal Kačur tisti dan domov, so bile njegove misli vse bolj vroče in je bilo njegovo srce vse bolj polno nego poprej.

„Ne samo jaz, bratec... tudi ti si se izpremenil... in čeprav nosiš zdaj novo suknjo: nič na bolje se nisi izpremenil

kakor jaz!“ —

Žena je šivala, gladila obleko, pripravljala bluzo, krilo, klobuk; vroč je bil njen obraz in komaj se je ozrla na moža.

„Kaj res pojdeš?“ ga je prašala mimogrede, ko je nesla vroče železo iz kuhinje.

„Pojdem! Kamor ti, tja jaz!“ je odgovoril s hudobnim nasmehom in je gledal na razprostrto krilo, ki ga je likala z železom, na bluzo, ki je visela ob durih, na belo, čipkasto perilo.

„Za koga pa se tako napravljaš?“

„Zate najbrž ne!“

Videl je njen goli, polni vrat, njene gole, okrogle roke in je vztrepetal. Prijel jo je za ramo in je čutil žarko gor-koto njenega telesa.

„Zakaj pa si tako z mano?“

„Pusti me na miru, ko vidiš, da delam!“

Postal je še trenutek za njo; vzdignil je roko od njene rame, držal jo je skrčeno, napeto kakor kremplje, nad njenim vratom.

„Samo da bi pritisnil... tiščal...“

Zgenila je z glavo, zaropotala je z železom — in roka mu je omahnila. Šel je v svojo izbo, globoko sključen, trepetajoč, in je legel oblečen na posteljo.

„Še to, kar sem dobil za borno plačilo, ni moje!... Slab, je rekel, da sem... in zelo sem slab! Zakaj nisem zgrabil... pritisnil...“

Iz postelje ob zidu je gledalo nanj dvojje velikih, vodenih oči.

„Ata!“

Skočil je k njemu in ga vzel v naročje.

„Ti... ti si moj! Čigav si?“

„Atov!“

„Seveda si moj... saj si tako bolan, ubožec!“ —

Stala je sredi izbe, v svetli obleki, vsa v čipkah in žamet-nih trakovih, na glavi klobuk z dolgim peresom in bel sonč-nik v roki; gledal jo je in ni se mu več zdela tako lepa, lep je bil samo še zardeli, veseli obraz.

„Ali pojdeš sam?“

„Pozneje pridem.“

„Kakšen obraz pa delaš? Kaj nisem lepa?“

„Ne!“

„Žalost velika, če tebi nisem pogodi!“ se je okrenila žena. „Pa zakleni vrata!“

Videl jo je še, ko je šumela mimo okna in je razprla sončnik, da bi ji ne sijalo v obraz večerno sonce in ko jo je videl od daleč, je zapazil prvokrat, da so ji rokavice preozke in pod rokavom za palec prekratke.

Napotil se je šele, ko se je zmračilo.

Šel je mimo krčme, svojega temnega, prijaznega doma.

„Kaj ne bi stopil rajši tja? Kdo mi bo tam kaj očital? Kdo bo tam moj gospod? Kdo mi bo paral srce, ki je že tako truden?“

In stopil je v krčmo, ko je bil šele komaj pomislil.

„Tako gosposki nocoj?“ ga je prašal štacunar. „Kaj v čitalnico?“

„V čitalnico!“ je odgovoril čemerno.

„Pa sami? Brez žene?“

„Je že šla!“

Okrogli štacunarjev obraz se je zasvetil in zasmehljaj.

„Tak je šla?“

Kačur ga je pogledal temno.

„Zakaj pa ta smeh? Zakaj pa tako vprašanje?“

„I!“ je skomignil z ramami štacunar. „Saj se vse lahko vpraša!“

Za drugo mizo je sedel pijan kmet, štacunarjev večni gost, kadil je iz kratke pipe, gledal je naravnost na Kačurja in se je smehljaj tiho predse. Naposled je vzel pipo iz ust, pljunil je in se smehljaj še bolj od srca.

„Tako ste učeni, gospod šolmašter, da znate nemško in laško... ampak ne vidite pa še za ped ne izpred nosa!“

„Kaj se to pravi?“ je prašal Kačur jezen.

„Nič se ne pravi! Kadar bo mene srbelo, se bom že sam praskal in svoje uši si bom sam česal!“

Kačur je hitro izpil in je šel. —

(Dalje v prihodnji številki)

VSA SLOVENSKA JAVNOST OGORČENO PROTESTIRA...

V teh vročih dneh pošiljajo posamezniki in organizacije na najrazličnejše naslove pisma in izjave, da bi povedali, kaj mislijo o Avstriji in njenem ravnanju s koroškimi Slovenci.

Poglavitni tok misli teče tako, kakor je izkopana globoka struga zgodovinskih izkušenj z našo sosedo: ogorčenje nad glumaškim sprenevanjem dunajske birokracije, obsodbe brezbržnega ravnanja z določili mednarodne pogodbe, ki je postavila temelje Druge republike, opozarjanje na tradicionalno naravnost koroške deželne in vaške gospode, ki se ji duh razgiblje le takrat, kadar velja kaj reči ali ukreniti zoper „čuvske“ sodeželane.

„Narod, ki ne more zagotoviti popolne enakopravnosti manjšine, ni svoboden“, piše znanstvenik; „to, kar delajo Avstriji, ne sodi več v današnji svet“, meni delavec; „ne gre za preštevane, marveč za odštevanje“, pribije pisatelj; „ti preštevajo, ker vedo, da bo po vsakem preštevanju manj“, ve pravnik. To so spoznanja, ki jih narekuje hladen premislek —

Naravnost groteskno je, s kakšno zanesljivostjo se vsaka koroška resnica iz avstrijskih ust sprevrže v neravnico. Kako so na primer zagotavljali, da bo novembrsko preštevanje avstrijskega prebivalstva s posebnim ozirom na nacionalno pripadnost imele en sam namen, namreč ta, da bi avstrijska vlada končno dobila nekaj podatkov, ki bi ji bili v „orientacijsko pomoč“ na neshojenih planjavah koroške resničnosti. „Samo orientirati se hočemo, približno hočemo vedeti, kako in kaj, nekaj moramo imeti v rokah, da bomo lahko dokazovali...“, so zagotavljali. In zdaj? Zdaj ne najdemo v zakonu o tako imenovanem „pospeševanju“ manjšine niti enega primera resnejše narave, ko morebitni rezultati tega „orientacijskega“ preštevanja ne bi bili podlaga in pogoj za uresničitev najosnovnejših določil 7. člena avstrijske državne pogodbe...

In kako prepričljivo so poudarjali, da o oživiljanju sramotnih predpiscitnih teorij o nacionalni hibridnosti koroškega prebivalstva, o „vmesnem“ narodu in „vmesnem“ jeziku,

kov“, in rekel, da kot član stranke, FPÖ, sicer soglašam z manjšinskima zakonoma, kot človek, Korošec in pripadnik nemškega naroda pa sodi, da sta zakona za Slovence preveč ugodna in ju zato odklanja. „Da!“, je zavpil, „priznavam, da pripadam nemškemu narodu!“ (Možakar po svoje imponira: edini je, ki pove, kar mislijo mnogi, ki ne skrivajo svojega prepričanja, da je Koroško treba napraviti nemško, kakor se glasi oporoka, in ki brez sramu kaže svoje sovraštvo do Slovencev in ostalih tujerodcev, ki kazijo germanski obraz srednje Evrope...) Zdaj hodi po Koroški in skrbi za to, da se „ogorčenje“ ne poleže: zdaj ko si domišljajo, da so Slovenci na tleh, zdaj, ko so pripadniki nemškega naroda na Koroškem dosegli, kar so hoteli, je treba poskerbeti za ustrezno politično optiko — aktualna koroška resnica mora biti taka, kakor da so Slovenci zmagali, ubogi dobri ogroženi in praprestrašeni nemški narod pa se mora še naprej boriti za svoje pravice in koroško nedeljivost. Hvaležnost dunajske vlade mu je zagotovljena.

„Otročji“, je rekel, je spor, ali naj Slovincem kaj dajo ali ne, in modernih časov v Evropi nevreden. Govoril je o celo trojezičnih krajevnih napisih v Sovjetski zvezi, kar da v ničemer ne ogroža stabilnosti države, in o tem, da so proti Slovincem predvsem tisti krogi, ki so bili za nasilne metode, ko je šlo za zagotovitev pravic nemške govoreče manjšine na južnem Tirolskem. In še nekaj pomembnega je rekel: to ne gre, da bi si prisvajali samo tiste dele neke mednarodne pogodbe, ki nam vsem ustrezajo, tisto, kar nam na videz ni všeč, pa bi pustili neizpolnjeno — „to niso metode, ki bi bile vredne srednjeevropske države“.

No, in? Ali so te modre besede imele kakršen koli vpliv na parlamentarno odločitev? Niti najmanjšega. Kakor ga tudi niso imela stališča solidarnostnega komiteja avstrijskih demokratov, kakor ga niso imeli številni članki v „Novem Forumu“, v „Die Furche“ in drugod in kakor ga niso imeli nastopi avstrijskega manjšinskega strokovnjaka Theodorja Veiterja, ki je preštevane kot prvi proglasil za etnocid.

Vpliv, resničen vpliv na to, kar se počne in kar naj se počne s Slovenci, imajo povsem druge sile...

Vprašanje je seveda, kako dolgo si bo Dunaj lahko še privoščil luksuz, oslanjati se samo nanje.

Ali so na Ballhausplatzu prav razumeli, kar je med obiskom na Dunaju dejal socialnodemokratski zahodnonemški kancler Helmut Schmidt, ko je razpredal misel, da za stabilnost v tem delu sveta ne skrbi samo avstrijska nevtralnost, temveč tudi jugoslovanska nevtralnost? Ali so razpoznali lekcijo, ali pa so že tako zaverovani v mednarodno veljavnost tiste kičaste podobe v vinu in valčku zibajoče se avstrijske dobrodušnosti, da računajo na večne odpustke širšega evropskega občestva? Kako dolgo mislijo, da bodo vlekli svetovno javnost za nos s pravljičami o vzornem reševanju manjšinskih problemov, če ne morejo postreči niti s temeljnim kriterijem vrednotenja manjšinske politike, namreč z vsaj minimalnim soglasjem prizadete manjšine v Avstriji? Kako dolgo mislijo, da jim bo dovoljeno norčevati se z obveznostmi, ki so jih naložili z mednarodno pogodbo?

Ne gre drugače, kakor spomniti, kaj se je pravzaprav zgodilo leta 1955. Leta 1955 je Jugoslavija s podpisala državno pogodbo o ponovni vzpostavitvi demokratične in neodvisne Avstrije pod pogojem, da ta država v celoti izpolni vse člene te pogodbe; na primer 7. člen, ki zagotavlja narodnostni razvoj koroških in štajerskih Slovencev ter gradiščanskih Hrvatov, in 9. člen, ki prepoveduje nacistično dejavnost v Avstriji in vsakršno dejavnost sploh, ki spodbuja demokratske temelje države — da omenimo samo dva. Pod tem istim pogojem je Jugoslavija seveda tudi dokončno priznala avstrijsko-jugoslovansko mejo.

Saj: zakaj naj bi je ne priznala, ko pa je bilo z mednarodno veljavno pogodbo dogovorjeno in zagotovljeno, da edinega možnega razloga za njeno vakantnost ni več in več biti ne more?

Logike soodvisnosti vsega tega bi se morali na Dunaju zavedati in si dovoliti vprašanje: kaj je šinilo v vas, ljudje božji, da s kršitvijo mednarodne pogodbe odpirate vprašanje, ki bi ga v moderni Evropi ne smeli odpirati?

Kam plovete, leto dni po Helsinkih in leto dni pred prvim pohajskim obračunom?

To bi morali premisliti, namesto da pošiljate k nam posebne odposlance razlagat, kako naj razumemo avstrijsko zakonodajno latovščino, da bo tudi nas obsijalo sonce pravega spoznanja. Struga naših zgodovinskih izkušenj z Dunajem je globoka, ne potrebujemo razlagalcev. Vemo, za kaj gre.

Za začetek bi bilo že dobro, če bi na Dunaju zares vedeli, da to vemo.

Slavko Fras
(Delo, Ljubljana)

● Marija Vilfan, predsednica društva SR Slovenije za OZN: Ob nedavnem obisku v Parizu je kancler Kreisky govoril o vlogi Avstrije v današnjem svetu. Vloga majhne države v mednarodnih odnosih je predvsem odvisna od tega, kako izvršuje v ustavnih listini in v drugih dokumentih OZN zaščiten politiko. Temelj te politike je spoštovanje enakopravnosti narodov in človekovih pravic, katerih veljavnost za Evropo so še posebej potrdili helsinki sklepi. Le-ti so na vidno mesto v načelo o spoštovanju človekovih pravic vsakomur v vednost vtikali tudi spoštovanje pripadnikov narodnostnih manjšin. Najvišja zakonodajna ustanova Avstrije, članice OZN in podpisnice helsinki sklepov, je ta načela potoptala in tako klonila pred silami, ki bi jih bila dolžna v interesu miru kakor tudi po svojih izrecnih mednarodnih pogodbenih obveznostih, zatirati. Oba zakona so poslanci avstrijskega parlamenta enodavno pozdravili s plaskanjem. Kaj naj si potem, ob takšnem kršenju načel OZN in mednarodnih pogodbenih obveznosti mislimo o možnosti pozitivne vloge Avstrije v sodobnem svetu?

● Amalija Petronio-Bertoni, profesorica iz Pirana: Kot pripadnica italijanske narodnostne skupnosti, ki živi v Jugoslaviji, obsojam avstrijske ukrepe, ki so nesprejemljivi tudi s povsem humanega stališča, saj se na ta način podpirajo neonacistični krogi v Avstriji. Povsem jasno je, da pravic narodnostnih manjšin ni mogoče odmerjati na osnovi številčnega stanja. Prav to pa hoče Avstrija s slovensko in hrvaško narodnostno skupnostjo.

● Dr. Ervin Prelog, rektor ljubljanske univerze: Narod, ki ni sposoben zagotoviti popolnega enakopravnega položaja svojim manjšinam, se ne more proglasiti za svobodnega. Njihove izjave o dobrih sosedskih odnosih so le besede, ki ne bodo nikoli obrodile sadov in uresničile duha helsinki konference. Zato toliko bolj obsojamo naše sode, ki se krasijo z demokratičnimi parolami, njihova dejanja pa so daleč od osnovnih človeških načel OZN.

● Beno Zupančič, pisatelj: Vladovala avstrijske stranke in ves njihov politični sistem niso naredili izpita: klonili so pred silami in težnjami, ki so doma v njih samih, nevarni pa vsem, ki jim je pri njih ali drugod v Evropi za resnično sožitje med narodi in deželami. Zgodovina bo prej ali slej ocenila njihovo dejanje z vseh zornih kotov, ne da bi mogla spregledati socialno in humano vsebino vsega tega zatiralškega dejanja in nehanja.

● Maksim Mršič, rezkar v Mariboru: Kot vsi Jugoslavi tudi jaz odločno obsojam ravnanje avstrijske vlade, ki je prizadela življenjske interese naše manjšine. Vprašujem se, kje je toliko opovrnega demokracije, s katero se avstrijski politiki tako radi hvalijo? Avstrijski politiki treh strank so se dogovorili za načrtno akcijo zoper našo manjšino. Gre za akcijo, ki bi jo lahko izvedel samo še Hitler.

● Ivo Hajšek, predsednik IS skupščine Izola: Tudi mi živimo na takem območju, kjer se mešata dve narodnostni skupnosti, pa ni nobene nestrpnosti in konfliktov med nami. Ne gre mi v glavo, kako se lahko dogaja kaj takega v deželi, ki se postavlja s silno demokracijo. Kako sploh lahko sprejemajo zakon o manjšinah, če je to v nasprotju z voljo prizadetih? Kako sploh morejo stranke brez udeležbe manjšin sklepati o njihovi usodi?

● Anton Roblek iz Kranja ugovarja: „S koroškimi Slovenci imam zelo pogoste stike, zato dobro vem, kaj vse morajo pretrpeti in čemu se morajo odpovedati listi, ki se priznavajo za Slovence. Zato sem se toliko bolj ogorčen nad tem, kar se dogaja sedaj v Avstriji. Preštevane pod takim pritiskom je značilno za nacistično politiko, ki se je v Avstriji znova razbohotila.“

● Bruno Fras, uslužbenec v Mariboru, je povedal: „Gre za očitno kršitev avstrijske državne pogodbe in za prakso, ki je v nasprotju z dobrimi sosedskimi odnosi. Oseben sem prepričan, da avstrijska vlada ni več sposobna, da bi ukrotila Heimatdienst in druge nestrpnosti. S svojimi akcijami pa takšne skrajneže podpira in jih spodbuja k nadaljnjim akcijam zoper našo manjšino. Pri tem pa pozabljajo, da zaradi takšne diskriminatorne politike izgubljajo ugled v svetu. Prav je, da avstrijskim politikom nedvoumno povemo, da so tokrat padli na izpitu.“

● Damjan Doblihar v Novi Gorici poudarja: „Namara preštevane je enaka kriminalnemu dejanju. Mislim, da moramo dati vsem listim na Koroškem in drugje, ki se zavzemajo za uveljavitev pravic, ki jih manjšini na Koroškem zagotavlja mednarodna pogodba, zlasti v 7. členu, vso podporo. Če pa je potrebno, se mora zlasti Jugoslavija zavzeti, da bodo o tej sramoti, oziroma sramotnem početju avstrijskih oblasti, spregovorili tudi v klopih organizacije združenih narodov.“

● Štefan Casar, učitelj iz Veržaja, je izjavil: „Avstrija, ki se razglašala za demokratično državo, s svojo odločitvijo o preštevanju manjšin ne izpolnjuje osnovnih človeških pravic tudi do svojih državljanov. Ne gre prezreti, da je Avstrija predvsem po zaslugi odpora proti nacizmu na Koroškem dobila svojo neodvisnost. Zato je tem bolj zlastno, da našim ljudem po več kot treh desetletjih kratio pravice, ki so si jih prisvojili s svojo krivjo.“

Kako dolgo misli Avstrija da bo vlekla javnost za nos s pravljičami o vzornem reševanju manjšinskih problemov

ob zdravi jezi. Srditost tu in tam prebije stilistično umirjenost, marsikatera beseda je ovita v posmehljivost in zaničljivost spricho eksercij onstran meje.

Resnično, odmev na avstrijsko protislovensko predstavo je ubran na isto misel: tako ne boste, tako se ne damo, ta umazani račun se ne sme izteči.

A od vsega, kar prebiramo, je po svoje najbolj zanimiva izjava starega profesorja, strastnega humanista in izkušenega evropskega izobraženca. Njegove besede izražajo predvsem — presenečenje. „Vse do zadnjega sem upal, da avstrijski parlament ne bo sprejel zakona o preštevanju slovenske in hrvaške narodnostne manjšine... Zdaj se samo čudim...“ piše. Vidimo ga, kako strmi nad to svojo „mitteleuropo“, za katero je trdno verjel, da bo v tej prosvetljeni drugi polovici krvavega stoletja pametnejša, strpnostna, lepši, vzvišenih misli vrednejša...

Profesorjevo presenečenje je spricho vsega, kar ve o poldrugem stoletju aktivnega in zavestnega protislovenskega delovanja nemških nacionalistov na avstrijskih tleh, malce čudno, a vendar... Ali je edini, ki se čudi in strmi?

Ali ni avstrijski kancler pred komaj tremi leti sredi Celovca javno razkladal, kakšno da je bistvo nacionalnega preštevanja, kaj v resnici hočejo tisti, ki zahtevajo preštevane Slovencev — namreč njihovo izničenje? Ali ni prav on proglasil preštevane za fašistično metodo ustrahovanja, ko je menil, da prav dobro ve, kako to gre: najprej bodo preštevali Slovence, potem gassarbeiterje, potem pa so na vrsti Židje... In zdaj preštevava sam... On, ki bi moral vedeti, kaj je takrat rekel... Ali je čudno, če je kdo verjel?

Mogoče je presenečenje dokaz poprejšnje naivnosti, a v tej zvezi je zanesljivo tudi dokaz, da pri nas nikakor nismo tako naravnani, da bi a priori zanikali vsako možnost spremembe, kar se tiče avstrijskega razmerja do nacionalnih manjšin. A žal nas Dunaj od primera do primera znova pouči, da smo morda le naivni...

seveda ne more biti govora, saj se na stopnjo propagiranja janičarstva vendar ne bomo podajali... A glej, „vindišarstvo“ v „pospeševnem“ zakonu kuka iz vseh špranj in samo prav malo interpretacijskega napora bo treba, pa bo slovensčina političen in ne lingvističen pojem... Doktor Einspieler slavnega imena in neslavnega slovesa si mane roke: splačalo se je oditi iz Bilčova v Klagenfurt... In za izdajstvo slovenstva niti Dežmanovih intelektualnih naporov ni bilo treba, kar „Ich bin ein Slavist“ je treba reči vsakomur, ki pride mimo, in že je dovoljeno sramotiti materinščino („Frauba u hartlicu hartrože štima“, je nekoč z nasmehom, o katerem bi lahko napisal knjige, citiral stavek iz „vindišarskega jezika“ češ, saj vidite, da to nima nič skupnega s slovensčino, torej tudi koroških Slovencev ne more biti...)

In potem tista gledališka predstava na Dunaju, ko je parlament sprejemal protimanjšinskega zakona — resnično, tu so nenadkritljivi. „Izredni varnostni ukrepi pred današnjim zasedanjem“, so tisto jutro sporočali dunajski dnevniki urbi et orbi. Izredni varnostni ukrepi? Zaradi koga ali česa? Najbrž ni bilo normalnega človeka, ki bi mislil na kaj drugega, kot da se nameravajo zavarovati pred Slovenci, ki bodo protiteritorialni proti zakonoma. Kaj še! Vsi ti varnostni ukrepi in pregledovanja poslanskih aktovk so bili, tako so razglasili, potrebni zaradi heimatdienstovcev pa abwehrkämperjev, ki da so trumoma drveli na Dunaj, da bi izrazili svoj gnev, ker avstrijska vlada tako tolerantno ravna s Slovenci in jim daje mnogo preveč, na škodo nemški večini...

Komedija se je nadaljevala med zasedanjem parlamenta, na katerem so se vežbali v protislovenskem „konsensu“. Ko je povedal svoj govor o „praviciab, kakršnih nima nobena manjšina v Evropi“, je dr. Kreisky vstal, se napotil k opozicijskim klopi in teatralično stisnil roko svojemu desničarskemu rivalu dr. Tausu — ah, kakšen prizor! Nobeno oko ni ostalo suho. Potem je šel na govorniški oder cinični celovski psihiater dr. Scrinzi, predstavnik „svobodnja-

Laž je beseda vseh besed, kadar gre za oznako večine tistega, kar se danes publicističnega dogaja v Avstriji in se nanaša na koroške Slovence in gradiščanske Hrvate.

„Edina napaka“, tako pišejo avstrijski listi, pri reševanju manjšinskega vprašanja in uresničevanju državne pogodbe je bila v tem, da je avstrijska vlada zamudila leto 1955, zamudila tisti najbolj pravišnji trenutek ob formalnem koncu četverne okupacije — takrat, pravijo, bi morali postaviti dvojezične napise, uvesti dvojezičnost v uradih in na sodiščih in sploh obsuti manjšino z blagodatmi resnične enakopravnosti. A kako je bilo v resnici? V resnici avstrijska vlada prav ničesar ni „pozabila“ in „zamudila“ in tisti, ki se zdaj licemersko spominjajo tistih časov, so takrat s primerno brutalnimi metodami učinkovito poskerbeli, da si vlada ni niti drznila začeti razmišljati o čemerkoli, kar bi dalo južni Koroški dvojezično izkaznico, tudi če bi bila sicer pripravljena to storiti; kar seveda ni bila, pač pa je ob prvi priložnosti ukinila dvojezično šolstvo.

„Po dolgotrajnih in še nikoli tako intenzivnih pogajanjih je bilo doseženo soglasje vseh parlamentarnih strank o rešitvi preostalih manjšinskih vprašanj“, širokoustno razglajajo, resnica pa je ta, da so se kar na hitro in kar na kratko dogovorili o eni sami stvari: kateri je tisti minimum, ki ga neonacistična svojati na Koroškem še lahko akceptira, koliko je, kar heimatdienstovskih „prastrasti“ še ne razžari.

Da nobena manjšina na svetu nima tolikšne možnosti za uveljavitev pravic kot jih bo imela slovenska na Koroškem, ko bo preštet, trdijo; a ko človek vpraša, za kaj da gre, zve, da je ta iznajdba vseh iznajdb „Beirat“, manjšinski svet, posvetovalno telo, v katerem bi bili tudi od vlade imenovani pripadniki manjšine, ki pa bi seveda ne imelo nikakršne pravice kar koli odločati. Prav po nestrojsko šaljivo.

Dunaj bi ne bil Dunaj, če ne bi bilo poskerbljeno tudi za kontrastni program. Kdo se ni čudom čudil, ko je prebral, kar je zadnjič pred novinarji govoril predsednik avstrijskih sindikatov Anton Benya?

25. Avstrijski lesni sejem - Celovski sejem

od 14. do 22. avgusta 1976

JUBILEJNA PRIREDITEV

1600 razstavljalcev iz 30 držav pričakuje Vaš obisk!

Najmodernejši žagarski obrat Evrope v obratovanju

Slovenski VESTNIK

8 — Štev. 31 (1772)

Celovec, petek, 30. julij 1976

PORAST MOČI IN VPLIVA...

(Nadaljevanje s 1. strani)

vodijo v duhu in tradiciji hladne vojne k spreminjanju mej zopet v ločnice med tako imenovanim svobodnim svetom seveda onstran Karavank in sistemom totalitarizma in brezbožnega socializma. Takšni glasovi vsekakor niso odraz sodobnih stremeljenj v Evropi, ki težijo zlasti po konferenci v Helsinkih k vsestranskemu premagovanju blokovskih delitev.

Skrajno dvolično in neutemeljeno je imenoval predsednik Kraigher prizadevanje, če uradna Avstrija javno zatrjuje, da daje z zadnjimi zakoni manjšinam več kot katerekoli država v Evropi in vse, kar zahteva državna pogodba, hkrati ko prizadeje manjšine ocenjujejo te ukrepe kot enostranski diktat in akt nasilja, ki bistveno slabša njihov položaj in zmanjšuje njihove pravice. Menil je, da se glede upornega vztrajanja za preštevane manjšine "demokracija in socialisti v Avstriji" očitno zgledujejo po praksi v Bolgariji, kjer so na podlagi nepriznavanja makedonske

narodnosti in zgodovinske nujnosti SR Makedonije makedonsko manjšino ob zadnjem popisu prebivalstva enostavno "zbrisali". Ob koncu pa je zagotovil, da vsa slovenska in jugoslovanska javnost odločno podpira borbo slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. "Ohrabruje nas, da v sami Avstriji in še posebej v današnji Evropi obstoje mnoge ugledne osebnosti in politiki ter politične skupine in organizacije, ki ne morejo sprejeti dejstva, da se v Evropi ustvarjajo žarišča konfliktov in to v vprašanjih, o katerih so že določene rešitve in obveznosti v mednarodnih pogodbah in listinah Združenih narodov."

Odločno protestiramo proti razpihovanju narodnostne mrznje

V torek zvečer je bilo v narodnem domu v St. Jakobu v R. protestno zborovanje proti nameravani blagoslovitvi zastave "Združenja nekdanjih in sedanjih vojakov (Kameradschaftsbund) v nedeljo 1. avg. v St. Jakobu.

Zborovalce in zastopnike Solidarnostnega komiteja za pravice koroških Slovencev je pozdravil slovenski odbornik Anton Gabriel. V imenu solidarnostnega komiteja je zborovalce pozdravil Joško Messner, v imenu obeh slovenskih osrednjih organizacij in prav tako v imenu Solidarnostnega komiteja pa dipl. inž. Feliks Wieser.

V govorih in v živahni diskusiji, ki se je razvila je jasno prišlo do izraza, kdo so prireditelji nameravane blagoslovitve zastave in komu sploh služijo te prireditve. Tokratni prireditev v St. Jakobu je "Kameradschaftsbund", ki je v članjen v KHD. Za to "Združenje nekdanjih in sedanjih vojakov" je znano, da k njemu tudi spada zloglasna "Kameradschaft IV", ki jo sestavljajo pripadniki nekdanje SS. Ta "SS-Kameradschaft" je imela lansko leto v Krivi Vrbi in na Senturški gori zborovanje, katerih so se udeležili tudi višji koroški uradni predstavniki, kar priča, kako globoko je v Avstriji še zakoreninjena nacistična in neonacistična miselnost. Kot ostali podobni blagoslovitvi zastav — v Vernberku in v Kotmari vasi, bo tudi ta služila hujskanju proti koroškim Slovincem, kar je seveda namen teh "blagoslovitvenih" prireditev. Znana hujskašja govornika — župnik Mucher v Vernberku in dr. Feldner v Kotmari vasi, sta prepričljivo dokaz, da je namen teh prireditev samo ta, da se blati in strahuje koroške Slovence in tako ustvarja primerno vzdušje za preštevane posebne vrste meseca novembra.

Na protestnem zborovanju v St. Jakobu je bila soglasno sprejeta tudi resolucija, v kateri med drugim zborovalci pozivajo šentjakobske občinske odbornike, da to od zunaj vsiljeno prireditev, ki prav gotovo ni v interesu medsebojnega sožitja v občini, preprečijo s tem, da ne dajo na razpolago zemljišča in da pri okrajnem glavarstvu v Beljaku zahtevajo prepoved.

ŠPORTNI VESTNIK

ŠPORTNI VESTNIK

Slovenski atletski klub s svežimi močmi v novo sezono

Izredno dobro se je letos Slovenski atletski klub pripravil na novo sezono, v kateri bo prvič igral v prvem razredu. Ker pa je ta razred bolj zahteven, je odbor SAK-ja sklenil, da poveča kader, ki bo vsekakor potreben za uspešno delovanje na športnem področju.

SAK je prijavil za to sezono tudi 2. člansko moštvo, ki naj bi bilo dopolnitev k prvemu koraku in sicer ponovni ustanovitvi mladinskega moštva lanske leto. Vsekakor je ta ukrep rodil v pretekli sezoni že lepe sadove, saj je mladinska ekipa postala prvak svoje skupine, dva igralca mladincev pa sta bila vpoklicana v koroško mladinsko reprezentanco, in sicer Polanšek in Velik. Pet igralcev mladinske ekipe SAK-ja pa bo letos že okrepilo 2. člansko moštvo. Koroška nogometna zveza je priznala uspešno mladinsko delo SAK-ja s tem, da je letos uvrstila mladinsko ekipo v višjo skupino, tako imenovano "Leistungsgruppe".

Obe članski moštvi bo letos treniral eden izmed trenerjev NK Olimpija iz Ljubljane. ladinški trener bo ostal Valter Gutovnik, ki mu bo stal ob strani Albert Smrečnik, sekcijski vodja mladinskega moštva. Kakor je izjavil Gutovnik, so pogoji tudi letos dobri, pač pa obstajajo težave glede treninga. Upajmo, da se bo tudi ta problem v pogovorih rešil, in da nič ne bo oviralo podviga mlade ekipe SAK-ja.

Novoizvoljeni predsednik kluba, Franci Šmid, se izkazuje kot zelo dober voditelj in posrednik in je večino

številnih aktivnosti skoraj sam izvršil. Mislimo, da se klubu, ki ima tako pridnega predsednika, ni treba bati prihodnosti in ga bomo podprli, da bo mogel doseči še veliko uspehov.

Želimo našemu klubu za prihodnjo sezono mnogo uspeha!

Za Slovenski atletski klub so bili za letošnjo sezono pridobljeni naslednji igralci: Konrad Blajs (Žel. Kapla), Martin Hobel (Bilčovs), Feliks Pandel (Dobrla vas), Danilo Prušnik (Kotmari vas), Gustl Zablatnik (Bilčovs), Martin Rogl (St. Janž), Albin Waldhauser (Pošta Celovec), Franc Sadjak (ki je stal za SAK eno leto), Franci Šmid (Bistrica v R.).

Po posredovanju pobratenega kluba NK Olimpija iz Ljubljane pa je SAK pridobil tudi vratarja Antona Betona od Save-Kranj.

SAK so zapustili trije igralci, in sicer Beno Kraut, Janko Wieser in Peter Waldhauser.

V petek je igral SAK prijateljsko tekmo proti Železni Kapli. Čeprav je manjkalo precej standardnih igralcev, je slovensko moštvo zlasti v drugem polčasu nadigralo nasprotnika in ga premagalo s 7:3. Novi vratar Anton Beton se je držal odlično in bo SAK-ju v prihodnji sezoni gotovo velika opora. Najboljši igralec na igrišču je bil Marjan Pandel, ki je tudi dvakrat zatresel nasprotnikovo mrežo. Ostale gole za Slovenski atletski klub so zabili: Hobel (2), Zablatnik (2) ter Fera.

1. mednarodni turnir Slovenskega atletskega kluba

SAK prireja 31. julija in 1. avgusta 1976 na igrišču KAC v Celovcu svoj prvi mednarodni nogometni turnir. Sodelovala bodo moštva NK Olimpija iz Ljubljane, NK Maribor, Austria Celovec in 1. moštvo SAK.

Turnir se bo začel v soboto ob 15.30 uri; ob 15.45 uri bo prva tekma NK Olimpija : SAK, ob 17.30 uri pa druga tekma NK Maribor : Austria-Sax Celovec. V nedeljo bo ob 15.30 uri tekma poražencev, ob 17.15 uri pa tekma zmagovalcev.

Prireditve bo — gotovo ne le za ljubitelje nogometa — pravi užitek, ki ga ne smemo zamuditi!

Šolske knjige V KNJIGARNI "NAŠA KNJIGA"

Šolske knjige za novo šolsko leto lahko že sedaj naročite v knjigarni "Naša knjiga" v Celovcu, kjer jih potem dobite proti bonom.

Pa tudi z bogatim izborom slovenske literature za mlade in starejše bralce se priporoča

KNJIGARNA

Naša knjiga

Celovec, Paulitschgasse 5—7

OBVESTILO

Otroci, ki letujejo v Izoli, se vrnejo v torek 3. avgusta 1976 ob 17. uri v Celovec [Gasometergasse 10].

MATURANTSKO SREČANJE LETNIKA 73/74

zbirališče v soboto 31. avgusta ob 18. uri pred Mohorjevo hišo.

SKD Globasnica vabi na GLOBAŠKO POLETNO NOČ

ki bo v soboto 7. avgusta 1976 ob 20. uri pri Šoštarju v Globasnici.

Sodelujejo: Moški zbor "Franc Leder-Leslčjak" SPD "Edinost" Šteben, mladinska folklorna skupina "SKD Globasnica" in ansambel "Planšarji".

Prisrčno vabljeni!

JUGOSLAVIJA

NEDELJA, 1. 8.: 9.05 Poročila — 9.10 Za nedeljsko dobro jutro — 9.40 625 — 10.00 Teta Liza — 10.45 Otroška malineja — 11.30 Ljudje in zemlja — 12.30 Poročila — 13.00 Olimpijske igre 76 — 19.30 Dnevnik — 19.50 Tedenski gospodarski komentar — 20.00 Jazz na ekranu — 20.30 Montreal 76 — 22.00 Poročila — 20.05 Na vrat na nos — 23.00 Montreal 76.

PONEDELJEK, 2. 8.: 15.30 Montreal 76 — 17.45 Obzornik — 18.00 Štirje fantje in pes — 18.45 Mladi za mlade — 19.30 Dnevnik — 20.00 Sedem ponovb — 20.45 Kulturne diagonale — 21.25 Mozaik kratkega filma — 21.45 Dnevnik.

TOREK, 3. 8.: 17.10 Kmetijska oddaja — 17.55 Obzornik — 18.10 Morda vas zanima — 18.45 Ljudska umetnost in obrt — 19.30 Dnevnik — 20.00 Jugoslavlani v Trstu — 20.30 Ponosni ljudje — 21.05 Zanimni tiger — 21.55 Miniature — 22.10 Dnevnik.

SREDA, 4. 8.: 17.55 Obzornik — 18.10 Po sledih napredka — 18.45 Glasbeni amaterji — 19.30 Dnevnik — 20.00 Film tedna: Ne bodi žalosten — 21.25 Bejart in Boulez je balet — 21.55 Dnevnik.

ČETRTEK, 5. 8.: 18.15 Obzornik — 18.35 Mačkon in njegov trop — 19.00 Filmska burleska — 19.30 Dnevnik — 20.00 Najvažnejši dan življenja — 20.55 Kam in kako na odh — 21.05 Jugoslavija v vojni — 21.10 Dnevnik.

PETEK, 6. 8.: 18.00 Obzornik — 18.15 Katch Kandy — 18.45 Slovenski rock — 19.30 Dnevnik — 20.00 Kapitan Mikula Mali — 20.35 Dekleta Hirošime — 21.35 Helena, sodobna ženska — 22.25 Dnevnik.

AVSTRIJA 1

SOBOTA, 31. 7.: 13.00 Montreal 76, odbojka, judo, la-kostrelci, rokoborba — 15.15 Čar Broadwaya — 17.00 Športna abeceda — 17.30 Zadnji ples — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Panoptikum — 18.25 Danava od večera do jutra — 18.50 Pregled sporeda — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Montreal 76 — 20.15 Poroka brez neveste — 21.55 Agentski film — 23.25 Poročila.

NEDELJA, 1. 8.: 13.00 Montreal 76, rokoborba, judo, nogomet in boks — 16.00 Kavboj — 17.00 Pika nogavička — 17.30 Viki in močni možje — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Klub seniorjev — 18.30 Igraj z nami — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Janez in Ana — 21.15 Orson Welles pripoveduje — 21.40 Poročila.

PONEDELJEK, 2. 8.: 10.30 Rdeča maska — 12.30 Montreal 76 — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 V kraljestvu divjih živali — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Ponedeljski šport — 21.00 Ceste San Franciska — 21.50 Poročila.

TOREK, 3. 8.: 10.30 Agentski film — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Don Camillo in Peppone — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Veliko jih poje o ljubezni — 20.50 Politična dokumentacija — 21.35 Ljudje s farme Shiloh — 22.35 Poročila in šport.

SREDA, 4. 8.: 10.30 Kavboj — 17.00 Lutkovno gledališče — 17.25 Rdeči avtobus — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Diana — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport.

ČETRTEK, 5. 8.: 10.30 Hotel Savoy 217 — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Rume-na karavana — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Koncert — 22.05 Poročila in šport.

PETEK, 6. 8.: 10.30 Čutak in sivi konj — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Kuharski umetniki med seboj — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Peter Voss, tat milijonov — 20.55 Ballhausplatz — 21.45 Pol enajst v neki poletni noči — 23.05 Poročila in šport.

TRADICIONALNO ŽEGNANJE S SV. MAŠO

Kraj: Št. Lenart pri Žel. Kapli Čas: 8. avg. 1976 ob 10. uri

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroškem; glavni urednik: Rado Janežič; odgovorni urednik: Andrej Kokot; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasometergasse 10, tel. 32-5-50 — Tiska: Založništvo in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec — Boravljica.